RADOMER KIELCER LEBEN № 37 (73) „Należytość pocztowa uiszczona ryczałtem" צווייטער יאָהרגאַנג פּרייז 25 גראָשען

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

אדרעסען
פון „ראַדאָמער קעלצער לעבען"

אין ראַדאָם
Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben"
Radom, Szwarlikowska 20.

אין קעלץ.
Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben"
Kielce, Sienkiewicza 35.

אנאָנסען פּרייז:
אין מיל־מעטער שורה: פאַרן טעקסט 20 גר.
„ 40 „ אין „ „ „
„ 18 „ נאָכ'ן „ „

ראַדאָם פרייטיג ט"ו אלול תרפ"ה — פאַר'ן אינהאלט און טעקסט פון די אנאָנסען איז די רעדאַקציע נישט פעראַנטוואָרטליך. — 4 Września 1925 roku

בעקאַנטמאַכונג

איך מאַך בעקאַנט דאָס ג' פּובליקום פון ראַדאָם און אומגעגענד דאָס מיין מאַנופאַקטור געשעפט איז יעצט פערזעהן מיט א גרויסען אויסוואהל פון דאַמען און מענער שטאָף צו קאָסטיומען און פּאַלטאָס, זיידע, פּלוש־קאַטיק אינלענדישע און אויסלענדישע. בעט־דעקין פּלושענע, וואָלענע, פּיקענע און אַנדערע. גאַרדינען, וואַטע־דעקין, קאָצען, מעביל שטאָף אויך לייווענט אלע סאָרטען.

אלעס צו מעסיגע פּרייזען.

מיט אַכטונג
מ. הירשזאהן
(פריער ה. גרין)
ראַדאָם, לובלינער 7.

Towarzystwo Ubezpieczeń
ORZEŁ sp. Akc.

Dyrekcja w Warszawie Św. Krzyska № 30 **Oddział Miejski** Marszałkowska № 116 Telefony: 298-44 190-63, 89-93
GENERALNA REPREZENTACJA na Kieleckie i Lubelskie Województwa w Kielcach Sienkiewicza № 63 Telefony 159, 159-6.

Przyjmuje ubezpieczenia od ognia, kradzieży z włamaniem ryzyka transportu, życiowe, od wypadków oraz od gradobicia.

Solidni agenci jakoteż i agentki w miejscowościach województwa Kieleckiego i Lubelskiego zająć mogą odpowiednie posady na dobrych warunkach prowizyjnych.

Oferty składać należy do **Kieleckiej Generalnej Reprezentacji** Sienkiewicza 63, piśmiennie lub osobiście w godzinach biurowych od 8—3 p. p.

טעאַטער „ראָזמאַיטאָשטשי" ראדאָם

פאַראייניגטע טרופּע פון יודישען אַרטיסטען־פעראיין אין ווארשא.
מיט'ן אַנטייל פרויען: ביאַלקאָוויטש (ראָזענצווייג), לובאַרטאָווסקא, צאָם שפּילמאַן, סעגאַל, צווייליך.
מענער: ביאַלקאָוויטש, בלאַט, ווינער, וויינבערג, פעלד, צווייליך.

5000 מענשען האָבען שוין בעזוכט די שענסטע אָפּערעטקע די רומענישע חתונה יעדען אָוונד געהען אַוועק מאַסען מענשען נישט בעקומענדיג קיין בילעטען. אויף די פרעהליכע אָפּערעטקע די רומענישע חתונה

פרייטיג דעם 4־טן ה. ח. אָנהויב 9[15] אָוונד צום 10־טן מאָל

ווערט געשפּיעלט דער שלאַגער פון ראַדאָם
די רומענישע חתונה.
אכטונג צו יעדען בילעט ווערט צוגעגעבען דער דועט רומענישע פעפערלעך

שבת דעם 5־טן ה. ח. אָנהויב 8[30] אָוונד
ווערט געשפּיעלט צום 11־טן מאָל אין ראַדאָם.
די פרעהליכע שלאַגער־אָפּערעטקע אין 3 אַקטען.
די רומענישע חתונה

זונטאָג דעם 6־טן ה. ח. 8[30] אָוונד
ווערט געשפּיעלט צום ערשטען מאָל אין דעם סעזאָהן
די לאַנגערוואַרטעטע אונשטערבליכע שפּאַנענדע דראַמע אין 4 אַקטען פון יעקב גאָרדאָן
חאַשיע די יתומה.
בילעטען א גאַנצע טאָג אין קאַסע פון טעאַטער.
געשעפטס־פיהרער: לייכטער.

OBWIESZCZENIE.

Magistrat miasta Radomia podaje do publicznej wiadomości, że **Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu, reskryptem z dn. 12. sierpnia r. b. Nr. SF. 1921 przyjęło do wiadomości uchwałę Rady Miejskiej m. Radomia z dnia 30 czerwca r.b. w sprawie UCHWALENIA DODATKU KOMUNALNEGO DO PAŃSTWOWEGO PODATKU OD NIERUCHOMOŚCI NA ROK 1925 w WYSOKOŚCI 75 % PODATKU PAŃSTWOWEGO.**

Magistrat m. Radomia.

לשמוע אל הרנה ואל התפלה.

מיר מאכען בעקאַנט דאָס פון דינסטאג אן ד. 8/9 פון 8 — ביז 10 אָוונד ווערען פערדינגען שטעדט אין בית — התפלה ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע לובעלסקא 25.

מיר בעטען וואס פריהער זיך צו בעזאָרגען ווייל עס איז נאך דא א בעגרעניצטע צאהל פלעצער.

דער גבאים קאָמיטעט ביי דער
ציוניסטישער ארגאַניזאַציע
— אין ראַדאָם. —

דער גורל פון די יודישע גימנאזיעס אין ראדאם אויף דער וואגשאל.

1.

נישטאָ קיין מעהר פּאַסענדער און *בולט-אילוסטרירענדער אויסדריק צום קריטישען מצב פון די היגע יודישע גימנאַזיעס, ווי דער טיטול-קאָפּ פון יעצטיגען אַרטיקעל. עס איז באמת טרויריג און נאָך מעהר שמערצליכער אָנצוהויבען באַלד פון לכתחילה-אויס די איינלייטונג פון דעם אַרטיקעל מיט אַזאַ קאַטעסטראָפאַלען לשון. וואָס קען מען אָבער טוהן. אַז ס'איז פּאַרט אַזוי אין דער ווירקליכקייט. די יודישע גימנאַזיעס, סיי די מענער ווי אויך די פרויען-גימנאַזיע, שטעהען על פרשת דרכים, אויפ'ן שיידע-וועג צווישען זיין-און נישט-זיין, קעמפּפען פאַר זייער עקזיסטענץ און ראַנגלען זיך צווישען אונטערגאַנג און אויפגאַנג. די לאַגע איז בּצדראָהט, די בעדינגונגען— פּאַטאַלע און די יודישע געזעלשאַפט שווייגט. און אפשר ווייסט זי נישט צעמאַלט וועגען דעם שווערען גורל, וואָס העגנט איבער דער עקזיסטענץ פון די צוויי יודישע גימנאַזיעס. דאָס וואָלט נאָך טרויריגער געווען, ווייל דאָס הייסט, אַז די יודישע בעפעלקערונג אין ראַדאם האָט נישט דעם געהעריגען אינטערעס צו די דאָזיגע לעהראַנשטאַלטען און אויך נישט די מינדעסטע פערשטענדניש צו זאָרגען וועגען זייער צוקונפט.

עס זענען אפשר פאַרהאַנען סיבות, וואָס האָבען בעשאַפען אַזאַ גלייכגילטיגע בעציהונג און אַפּאַטישקייט אַרום די גימנאַזיעס. עס קען זיין, אַז דער לייטענדער אַפּאַראַט, וואָס האָט אָנגעפיהרט סיי מיט דער פּעדאַגאַגישער ווי אויך מיט דער ווירטשאַפטליכער אָרדנונג פון די שולען, האָט געוויסערמאַסען גורם געווען צו אַזאַ צושטאַנד פאַרדאָס האָט אָבער נישט וועניגער שולד די יודישע געזעלשאַפט, וואָס האָט אַזעלכעס געדולדעט און נישט געפאָדערט אַ דין וחשבון. פאַר וואָס האָט די יודישע געזעלשאַפט נישט אויסגעפאָרשט די סבה צוליב וועלכער דער פּרעסטיזש פון די יודישע גימנאַזיעס איז געפאַלען און זיי זענען פאַר דעם איבערגעגאַנגען אין אַ נידריגערע קלאַס, פערלירענדיג צו-ביסלעך די עפענטליכע רעכט? פאַר וואָס האָט מען זיך נישט פעראינטערעסירט, כדי צו דערגעהן די אמת'ע אורזאַכען פון דער דאָזיגער אונדערהערטער ערשיינונג? פאַר וואָס האָט מען אַזוי לאַנג געשוויגען און טאָלערירט אַזאַ דירעקטאָר, וועלכער האָט געקענט גענומען ווערען אין השד, אַז ער האָט אַ טענדענץ אונטערצוגראָבען דעם יסוד פון די יודישע גימנאַזיעס? און דער עיקר, פאַר וואָס האָט די יודישע געזעלשאַפט זיך צוריקגעהאַלטען און די קינדער געשיקט אין אַנדערע שולען און אַזוי נאָך פעראורזאַכט אונדירעקט, שווערע מאַטעריעלע קריזיסען פאַר די יודישע גימנאַזיעס, וועלכע האָבען זיך געמוזט אויסהאַלטען פון אַ קליינע גרופּע שילער, וואָס צוליעב דעם, זענען ענטשטאַנען אַלע מיספערשטענדענישען און רעפּרעסיעס, וועלכע די שילער האָבען געמוזט אויסשטעהן.

עס איז אַ זעלבסטפערשטענדליכע און לאָגישע זאַך, אַז דער שכר-לימוד האָט נישט געקענט אַראָבגעריקט ווערען, ווייל דעם גאַנצען לאַסט פון שול-ביודזשעט איז אויסגעקומען צו טראַגען די עלטערען פון 200 ביז העכסטענס 300 שילער, בעת פאַר'ן זעלבען געלד און פאַר די זעלבע פּענסיעס פאַר'ן לעהרער-פּערסאָנאַל, האָבען געקענט אין די גימנאַזיעס זיך לערנען 500 און אפילו 600 שילער, דער חשבון איז אַלזאָ אויבען-אויף. און ווייזט בּולט, אַז וואָס מעהר ס'וואָלט זיך פערגרעסערט די צאָהל שילער אַלץ מעהר וואָלטען געווען מעגליכקייטען צו פערקלענערען דעם שכר-לימוד אין די יודישע גימנאַזיעס. אין וועלכע ס'וואָלטען פון זיך זעלבסט בעשאַפען זיך צוגענגליכע בעדינגונגען פאַר די ברייטע יודישע פאָלק'ס-מאַסען, וועלכע וואָלטען אַזוי נאָך ביכולת געווען צו שיקען זייערע קינדער אין די גימנאַזיעס, נישט ברויכענדיג זיך אנשטרענגען איבער די כוחות, און ממילא, וואָלטען אויך נישט מעהר מעגליך געווען די פאַרגעקומענע פאַלען פון כסדר'דיגען אַהיימשיקען נאָך געלד די שילער, וועלכע זענען געצווינגען געווען, צוליב דעם איבעררייסען זייער נאָרמאַלען שטודיום; פאַלען, וואָס האָבען זיך דערנאָך געלאָזט פיהלען ביי די עגזאַמענס און אפילו ביי די מאַטורעס... ביי וועלכע אַ טהייל פון די דאָזיגע שילער, זענען ליידער דורכגעפאַלען, אַט אין דעם אַלעם געזאָגטען האָט נישט קיין קלענערען אנטייל די אַפּאַטיע, און איך וואָלט נאָך מעהר געזאָגט — די פערברעכערישע גלייכגילטיגקייט פון דער יודישער געזעלשאַפט, וואָס האָט דאָס אַלעס נישט פערשטאַנען אַבצושאַצען און איז דערפאַר אַ מיט-שולדיגערין צוגלייך מיט דער גימנאַזיום-פערוואַלטונג און עלטערען-קאָמיטעט, צוזאַמען האָבען זיי צוגעפיהרט די יודישע גימנאַזיעס צו אַזאַ פּאַטאַלע לאַגע, צוזאַמען טראַגען זיי די פעראַנטוואָרטליכקייט אדרבה, נאָך מעהר פאַר אַלע טראָגט די פעראַנטוואָרטליכקייט פאַר די געשאַפענע לאַגע די יודישע בעפעלקערונג, ווייל אין איהר בעציהונג צו די יודישע גימנאַז-

די ערד שווייגט...

(ערצעהלונג)

פון אָסיפּ דימאָוו.

...ער האָט אַ שווייג געטון און דערנאָך אָנגעהויבען צו דערצעהלען...

....

הרג'עגען מענשען איז גאָרנישט אַזאַ שווערע זאַך. פערקעהרט מ'קען זאָגען אַ גאַנץ געוועהנליכע זאַך. עס ווענדט זיך נאָר ווי און ווען מען טוט עס. ביספּיעלסווייז הרג'ענען דאָך די קינדער זייערע עלטערען, און דער מאַן זיין ווייב. אָדער פערקעהרט. אַ טויט, אַזוי צו זאָגען, אויף אויסצאָהלען. קיינער קאָן נישט זאָגען ווען אַזאַ טויט הויבט זיך אָן און ווען ער ענדיגט זיך. דאָס געזעץ מוז דאָ שווייגען; פערקעהרט, עס איז אַ געזעץ פון דער נאַטור, אַז די קינדער הרג'ענען זייער מאַמע און דאָס ווייב דערגעהט די יאָהרען דעם מאַן... ווייל דאָ נעמט מען אין בעטראַכט די ליבע; און וואו נאָר ליבע איז עס שוין פערבונדען מיט טויט.

...עס איז אויך דאָ אַן'אַנדער שטייגער פון הרג'ענען — וואו דער תליון און דער קרבן ביידע שווייגען פון דעם; וואו דער קרבן געהט שטילערהייט אַוועק פון דער ערד; רוימט זיך אַוועק אין עלענד און שווייגענדיגען ליידען, ער שעמט זיך צו שרייען אונטער'ן בייטש פון דעם מערדער, מיט אַ פערמאַכטען מויל און שטימע בליקען ווערט ער פערשוואונדען און זעהר אָפט טרעפט זיך, אַז דער מערדער ווייס נישט, אַז ער איז אַ מערדער און אַזוי ווערט ער אויך אַ קרבן, פון זיין קרבן...

... ווען די ערד וואָלט זיך געעפענט, די קברים זיך צושפּאָלטען — אָ, גאָט! וויפיל סודות וואָלטען זיך ענטדעקט, אַז אַ סך מענשען וואָס — ווי עס הייסט — זענען געשטאָרבען מיט אַ נאַטירליכען טויט, — זענען באמת דערמאָרדעט געוואָרען אויף דעם אָדער אַנ'אַנדער שטייגער... דערמאָרדעט פון די הענט פון זייערע נאָהנטע, פון זייערע קרובים אָדער פריינד. אָבער די ערד שווייגט, און וועט אייביג שווייגען איבער זיי, אַזוי ווי זי וועט אויך שווייגען איבער אייך, ווען עס זאָל פּאַסירען, אַז איהר אַליין זאָלט שטאַרבען מיט אַ האַלבּ-נאַטירליכען פריהצייטיגען טויט...

..איך האָב געהאַט אַ שווערען, אַ זעהר ביטערען ווינטער. איך האָב פערלוירען אַ סך געלד, ענערגיע, צייט. מיין געזונד איז געווען כמעט רואינירט, מיינע נערווען אָנגעגריפען אַזוי, אַז יעדער קלייניגקייט האָט מיר זעהר אויפגערעגט. מען האָט מיר געראַטען צו פערלאָזען די שטאָדט, דעם קלימאַט, פערגעסען אין מיינע געשעפטען און אַוועקפאָהרען; און אַזוי האָב איך טאַקע געטון.

אין דער שעהנער פרעמדער שטאָדט וואו דאָס לעבען איז נישט געווען אַזוי רוישיג, בין איך אַ ביסעלע צו זיך געקומען. די שרעקליכע קאָפּ-שמערצען און שלאָפלאָזיגקייט זענען שוואַכער געוואָרען. גאַנצע טעג האָב איך פערבראַכט אין מיין האָטעל-צימער און נישט געהאַט גענוג כח אויסצוזוכען פאַר זיך אַ בעסערע וואוינונג. מיין דאָקטאָר האָט מיר קורירט, האָט מיר מיטגעגעבען אַ בריף צו זיינעם אַ קאָלעגע, איבערגעבענדיג מיר אין זיינע הענד. עס איז פערבייגעגאַנגען אַ גאַנצע וואָך איידער איך בין געקומען צו זיך און זיך גענומען דעם מוט צו בעזוכען דעם דאָקטאָר.

איך האָב איהם לייכט אויפגעזוכט. ער איז געווען אַ בעקאַנטע און פראָמינענטע פיגור אין שטאָדט. מען האָט מיר אָנגעוויזען, וואו ער וואוינט — אַ גרויס, שעהן הויז, אַרומגעכאַפּט מיט אַ

יעס איז ביז היינט נישט ארייגגעטרעטען קיין ענדערונג און די גלייכגילטיגקייט וואס ביז אהער, הערשט אויך נאך היינט, עס טאר אבער אזוי נישט בלייבען און פונקט ווי די פערוואלטונג צוזאמען מיט עלטערען-קאמיטעט פון די גימנאזיעס האבען געמאכט א בעדייטענדען שריט פאראויס אין דער רעקאנסטרוקציע, אין דעם צונויפשטעלען פון א נייעם ענטשפרעכענדען לעהרער-פערסאנאל, בעזייטיגענדיג די יענע אלע לעהרערישע עלעמענטען, וואס האבען פיעל מיטגעווירקט אונטערצוברעכען דעם צוטרוי פון די גימנאזיעס — ברויכט דאס זעלבע איך טוהן די יודישע געזעלשאפט פון איהר זייט, זי ברויך זיך רעהאביליטירען פאר דער פערגאנגענער צייט, דאס הייסט, פון היינט אן זיך מעהר בעציהען מיט אינטערעס צו די גימנאזיעס, נעמענדיג זיך גוט אין זכרון אריין, אז אין אזא צושטאנד, ווי יעצט, קענען די גימנאזיעס נישט בלייבען און עס שטעהט זיי פאר איינס פון די ביידע אייסגאנגס-פונקטען: יעטוועדער עליה, אדער ירידה, זיך דערהויבען אדער פערשווינדען ווערען, און דאן, ס'חייסט אויב דער צווייטער פאל וועט זיינען, וועט עס זיין א טרויריגע, אה, זעהר א טרויריגע ערשיינונג. דאמאלס וועלען בלייבען הונדערטער יודישע קינדער אהן א גימנאזיע, אהן א שולע.— אין די פרעמדע גימנאזיעס וויל מען נישט אריינלאזען, און קיין אייגענע וועט מען נישט האבען.— איז נישט גענוג, וואס דאס וועט זיין, א חרפה און א וועהטאג,--וועלען אייערע ווהן און טעכטער פערלירען דורך אייער פערוואהרלאזקייט און נעכלעסיגקייט — זייער ציקונפט, זייער טאלאנט און פעהיגקייט צו בילדונג און וויסען וועט צעזאמען מיט זייער עקזיסטענץ ריאונירט און פערניכטעט ווערען.

ווי געזאגט, האט די פערוואלטונג פון די גימנאזיעס אנגאזשירט נייע ערשטקלאסיגע פעדאגאגישע כוחות, פון וועלכע אין דער שפיץ וועט שטעהן דער יודישער דירעקטאר ה' דוד איינהארן, וועלכער האט גלענצענדע קוואליפיקאציעס און גרויס אנערקענונג אויפ'ן געביעט פון שול-וועזען. א חוץ געלעהרטער, איז ער א טיכטיגער און בעזיצט א שטארקען אינטערנעהמונגס-גייסט, וואס איז בכח דורך זיין לאנגיעהריגע פראקטיק און ערפאהרונג צו דערהויבען די גימנאזיעס און זיי אוועקשטעלען אין איין רייה מיט די בעסטע מיטעל-שולען אין פוילען. דאס האט די פערוואלטונג שוין געטוהן, נישט קוקענדיג דערויף, וואס דאס האט געקאסט פיל מיה און מסירת נפש, ווייל נישט ווייניג געלד האט די פערוואלטונג זיך געברויכט פערשאפען, כדי צו קענען ערלעדיגען דעם אלט-אבטרעטענדען דירעקטאר און צוזאמען מיט איהם אויך א טהייל לעהרערס, דאס מוז אלענפאלס געזאגט ווערען צום שבח פון דער פערוואלטונג. פונדעסטוועגען דארף זי מאכען נאך א שריט ווייטער און אויף וויפיעל ס'איז מעגליך צו פערבילינגערן דעם שכר-לימוד. ווי מיר הערען בעמיהט זיך טאקי די פערוואלטונג אויך אויפצוטוהן אויפ'ן דאזיגען געביעט. דאס איז מעהר אפהענגיג פון דער יודישער געזעלשאפט זעלבסט, וועלכע ברויך אונבעדינגט שיקען די קינדער אין די יודישע גימנאזיעס. פארלויפיג אבער טהוט זי דאס נישט, דערווייל שטופט מען זיך אהין, וואו מען טראקטירט זיי אלס שילער פון דער 2-טער מדרגה, דארט וואו מען וויל זיי נישט האבען, דארט וואו מען ווייכט זיי אויס, פאר וואס זאלען מיר נישט אונטערשטיצען דאס, וואס איז מיט אזוי פיל כחות און מסירות נפש געשאפען געווארען?

ווען מיר וואלטען קיין זאך נישט געטוהן נור געשיקט אונזערע קינדער אנשטאט אין די פוילישע שולען אין די יודישע אריין וואלט שוין גענוג געווען אז די עקזיסטירענדע שולען זאלען זיך האלטען און נישט נור האלטען נור עס וואלט דאן נויטיג געווען צו גרינדען א נעץ פון נייע שולען און אלע וואלטען נישט נור עקזיסטירט נור זיי וואלטען אן שום ספק געבליהט.

אפשר וואלט מען ענדליך ביי אונז רייפער געווארען און געהאט פערשטענדניש אונטערצושטיצען די אינסטיטוציעס וועלכע דארפען פערנעמען א פלאץ אינ'ם יודיש נאציאנאלען וועלטעל? זאלען מיר ווייניגסטענס נישט אונטערגראבען מיט אונזערע אייגענע הענד די אינסטיטוציעס, וועלכע מיר אנערקענען אז זיי זענען עקזיסטענץ בערעכטיגט. עס וואלט דאך געווען א הרפה, און א וועהטאג ווען אונזערע שולען וואלטען זיך געברויכט צו פערמאכען נור דערפאר ווייל זיי האבען נישט קיין שילער.

ווען מען זאל אבער ווייטער ווי ביז יעצט זיין אזוי גלייכגילטיג צו אונזערע לעהר-אנשטאלטען וועט עס ליידער דערפירען צום טרויריגסטען מצב.

צו אזא קאטעסטראפע טאר אבער נישט דערלאזט ווערען. מיר וועלען זיין פאר די קאנסעקווענצען צופיעל-פעראנטווארטליך און די געשיכטע וועט זיך אין אונז נוקם זיין, ווייל אין אזא פאל וועלען מיר אליין בידים פערמאכען און פערשפארען פאר אונזערע קינדער יעדען צוגאנג, יעדען צוטריט אין די קולטור-אינסטיטוציעס, אין וואס דער יודישער עם הספר נויטיגט זיך אמיינסט, דען נאר דאס איז דער אלט-אויסגעפרובטער יודישער כלי זין, מיט וואס מיר זענען בייגעשטאנען פיעל בלוטיגע תקופות און נסיונות'ען. גענוג וועט זיין, אז אונזער שול-יוגענד וועט נאכ'ן ענדיגען די גימנאזיעט, זיך אנשטויסען אויף די „קראמיע יעוורעיעווס" און „נומערוס קלאוזוס" ביים אריינטרעטען אין די העכערע פאקולטעטען, פאר וואס זאלען מיר פאר איהר לייגען שטיינער ביז צום אנקומען אויפ'ן דאזיגען דערנער-וועג? פארוואס זאל דאס יודישע ראדאם זיך ערנסט ניט פערטראכטן וועגן זייער גורל, וואס איז אויך דער גורל פון הונדערטער יודישע קינדער, וואס נויטיגען זיך אין די דאזיגע צוויי יודישע גימנאזיעס.

די יודישע געזעלשאפט אין ראדאם מוז בודק זיין איהר געוויסען. די יודישע געזעלשאפט איז פעראנטווארטליך פאר'ן יודישען כלל און פאר די יודישע צוקונפט, און נאר א ראדיקאלע ענדערונג אין איהר בעציהונג צום יודישען שול-וועזען וועט ענדערען צום גוטען די קריטישע מאטעריעלע לאגע פון די גימנאזיעס „פשיאטשול וויעדזי" און וועט פערשטארקען אונזערע קולטורעלע און נאציאנאלע פאזיציעס.

וועגען די איבריגע מיטלען — אין קומענדיגען ארטיקעל.

ב. צווייג.

געדיכטען אלטען גארטען, מען האט באלד געקענט זעהן, אז דער דאקטאר איז רייך און פיהרט א רוהיג, בכבוד'יג לעבען.

איך בין אריין אין הויז, איבערגעגעבען דעם דינער דעם בריעף און אין א מינוט שפעטער איז ארויסגעקומען צו מיר דער דאקטאר אליין, א מאן איבער פופציג אבער גאנץ קרעפטיג און לעבעדיג. ער איז פריינדליך צוגעקומען צו מיר. געדריקט מיין האנד און אריינגעבעטען מיר צו זיך נישט אין קאבינעט, נאך דוקא אין עס — צימער,

„איהר זייט מיין גאסט און נישט מיין פאציענט". האט ער מיט א שמייכעל ארויסגערעדט. „באלד וועט אריינקומען מיין ווייב און מיר וועלען עסען.—

ער האט מיר גענומען אויספרעגען וועגען זיין פריינד דעם דאקטאר, וועגען דעם לעבען, טעאטער, פאליטיק, און אזוי זענען מיר גאר זיך געווארען גוטע ברידער. מיט א פיערטעל שעה שפעטער, ווען זיין פרוי איז אריינגעקומען, זענען מיר שוין געווען פריינד.

זיין פרוי איז געווען הויך און שלאנק און זיך געהאלטען מיט דער ווירדע פון א פרוי, וואס פיהלט זיך רייף אין לעבען און ווייס, אז אט אט וועלען פאראיבער איהרע לעצטע געבליבענע טעג פון יוגענד און שעהנקייט. דער דאקטאר האט מיר פארגעשטעלט, זי האט קוים געווארפען א בליק אויף מיר און אין אוועק צוצוגרייטען אלץ צום עסען. ביים טיש האט זי זעהר וועהניג גערעדט, פון צייט צו צייט מיר געפרעגט: „אפשר, ווילט איהר נאך? ביטע נעמט נאך א שטיקעל"...

מעהר האב איך פון איהר נישט געהערט. זי האט אויף מיר געמאכט דעם איינדרוק פון א בעשיידענער קלוגער פרוי, אבער אהן טעמפעראמענט.

דער דאקטאר האט מיך געבעטען קומען צו איהם ווען איך וויל. איך האב דערפילט זיין ביטע, און א וואך שפעטער האט ער מיר געזאגט:

„איך וויל אייך עפעס פארשלאגען, מיין הויז איז א גרויס הויז, צימערן שטעהען ליידיג, קיין קינדער האבען מיר נישט, וואס דארפט איהר וואוינען אין א האטעל אליין? ביי מיר וועט איהר גיכער קומען צו זיך.

„איך דאנק אייך, דאקטאר! דאס איז זעהר פיין פון אייך", האב געענטפערט, „וויפיעל וועט איהר מיר רעכענען דערפאר?

דער דאקטאר האט זיך צולאכט?

„א מיליאן א וואך... זייט נישט קיין קינד. איהר דארפט נישט זארגען וועגען דעם. איהר זענט מיין גאסט, און קומט, מיר וועלען נעמען אייערע זאכען. קלארא! דו געהסט מיט אונז?"

„יא" האט זיך אפגערופען זיין פרוי איך וועל זיין דער שאפער".

און אזוי בין איך געווארען א גאסט ביים דאקטאר. דארט איז מיר באמת געווען זעהר גוט. קיינער האט מיר נישט געשטערט, איך האב זיך געפיהלט ווי ביי טאטע-מאמע אין הויז...

צבי מאשקאוויטש.

הערבערט סעמועל — לארד פלומער.*)

די קארענץ פון הערבערט סעמועל אלס נציב פון ארץ-ישראל האט זיך געענדיגט. זיין ארט פערנעמט יעצט לארד פלומער, א מענש וועלכער האט געהאט צו טהון בלויז מיט מיליטערישע ענינים און פאר וועמען דאס גאנצע ארץ-ישראל פראבלעם איז א „טעדרא אינקאגניטא".

אום פעסטצושטעלען אונזער בעציהונג צו דער ענדערונג, וועלכע איז פארגעקומען אויפ'ן פאסטען פון א הויך-קאמיסאר פאר פאלעסטינא, דארפען מיר ווארפען א בליק אויף די פערגאנגענע 5 יאהר. וואס האבען מיר דורך די צייט אויפגעטהון אין ארץ-ישראל?

מיר האבען פערוואנדעלט מדבריות און פרעכטיגע ווייגערטנער, מיר האבען א גאנצע רייהע לאנדווירטשאפטליכע פאזיציעס אויפגעשטעלט, א שטאט ווי אין תל-אביב אין א אונגעהויערען שנעלען טעמפא אויפגעבויט, מיר האבען אריינגעבראכט נאך ארץ-ישראל 75 טויזענט יודען מיט א קאפיטאל פון מיליאנען פונטען; מיר האבען פשוט געוויזען וואונדער פון וועלכע די גאנצע וועלט רעדט.

גלייכצייטיג אבער האבען מיר אויפ'ן פאליטישען געביעט געליטען א דורכפאל נאך א דורכפאל. די ארץ-ישראל רעגירונג מיט דעם יודישען נציב אין דער שפיץ האבען אויף יעדען טריט און שריט אונזער ארבייט בעשווערט. די איינוואנדערונגס-בעדינגונגען זענען וואס א מאל שווערער געווארען, די העברעאישע שפראך וועלכע איז אפיציעל גלייכבערעכטיג מיט ענגליש און אראביש — איז אין דער פראקטיק איגנארירט געווארען.

אויפ'ן העברעאישען שול-וועזען האבען מיר פון דער רעגירונג גארנישט בעקומען; ביים צוטיילען דעם ארץ-ישראל'דיגען רעגירונג'ס באדען האט מען אין אונז גענצליך פערגעסען.

אין דעם אלעם אבער איז נישט שולדיג הערבערט סעמיעל וועמען א סך פון אונז בעשולדיגען אין א מכלומר'שטן פעראט לגבי דעם יודישען פאלק.

די סבות פון אונזער פאליטישען אונערפאלג ליגען אין אונז זעלבסט. די נאמינירונג פון א יוד אלס הויך-קאמיסאר פאר פאלעסטינא האט אונז פער'שיכורט אזוי, אז מיר האבען אויף אלעם אנגעהויבען קוקען דורך ראזע ברילען און דער איבערגעטריבענער אפטימיזם האט געמוזט ארויסרופען ביי די אראבער א פערביטערונג. אונזער אונבעגרעניצטער צוטרוי צום נציב פון איין זייט און די געוואלדיגע אויפרעגונג מצד די אראבער פון דער צווייטער זייט האבען געטוהן דאס זייעריגע. סעמועל וועלענדיג צוציהען די אראבער צו דער ארבייט האט אנגעהויבען זיי מאכען הנחות. די הנחות וועלכע האבען געהאט דעם צוועק איבערצובעטען די אראבער זענען גרעסער געווא־ען פון טאג צו טאג און גאנץ אפט אויך אנגעריהרט אין אונזערע רעכט. קיין שטים פון פראטעסט האט זיך פון אונזער זייט נישט געהערט, אזוי, אז מיט אונזער האנדלונג פון laissez passer בנוגע דעם נציב האבען מיר אליין איהם ביי זיין באלאנסירען צווישען די יודען און אראבער געשטיפט אויף די אראבישע זייט און ווען אין די ערשטע צייטען האט זיך נאך סעמועל ביים ארויסגעבען א ניי נזוץ פריהער פערשטענדיגט מיט די יודישע פארשטעהער, האבען מיר לעצטענס וועגען יעדער עוולה וועלכע איז אונז געשעהן דערוויסט זיך „פאסט פאקטום" דעמאלט ווען אונזערע אלע פראטעסטען זענען שוין געוועזען א „קול קורא במדבר". מיט איין ווארט די איגנאראציע פון די יודישע אינטערעסען דורך די ארץ-ישראל רעגירונג איז א דירעקטער פועל-יוצא פון פון אונזער אונבעגרינדערטער בלינדער צוטרוי-בעציהונג צום יודישען נציב.

לארד פלומער, וועלכער נעמט יעצט איבער דעם פאסטען פון נציב איז א מיליטער-מאן, וועלכע ווייסט נישט פון קיין שום סענטימענטען, ער וועט זיך נישט סטארען צו פאווארייזירען וועלכען עס איז צד. דער נייער נציב האט אלס זיין אויפגאבע צו ערפילען די פערפליכטונגען וועלכע ענגלאנד האט איבערגענומען פון פעלקער-בונד לגבי דעם יודישען פאלק און וועלכע האבען געפונען זייער ערשטען אויסדרוק אין דער באלפור-דעקלאראציע.

קעלץ

*) מיר גיבען דאס ארטיקעל פון אונזער ג. מיטארבייטער, נישט מסכים זייענדיג אין געוויסע פרטים. רעד.

צי איז מען טאקי הפקר?

וויפיל דארף מען צאהלען די רעיענטען פאר פראטעסטירטע וועקסלען און פאר אינקאסא.

ווי מיר דערוויסען זיך פון אינפארמירטע קוועלען איז אין דעם 16 יוני פארגעקומען אזיצונג פון בערזען-ראט צוזאמען מיט די פעראיינען פון די רעיענטען און עס איז בעשלאסען געווארען, אז אין גאנץ פוילן זאל קאסטען:

1) פראטעסטירען א וועקסעל: 2 זל. גרונד-אפצאל און א האלבען פראצענט פון דער וועקסעל-סומע ביז א סומע פון 3000 זל. פאר וועקסלען אויף גרעסערע סומען פון 3000 ביז 20000 זל. — א פירטל פראצ. פון דער סומע און 2 זל. גרונד-אפצאל, מינימום 15 זל. פאר וועקסלען אויף גרעסערע סומען פון 20000 זל. — אן 8-טל פראצ. מיט 2 זל. גרונד-אפצאל, און מינימום 50 זלאטעס.

2) פאר צאלען וועקסלען ביים רעיענט, אינקאסא קאסטען:

ביי וועקסלען ביז 600 זל. — 2 זל. שטענדיגער אפצאל מיט א האלבען פראצ. פון דער וועקסעל-סומע.

ביי וועקסלען אויף גרעסערע סומען פון 600 זל. — א פערטעל פראצ. פון דער סומע מיט 2 זל. אפצאל, מינימום 3 זל.

ביז עס איז געקומען די קאטאסטראפע.

איין מאל אין דערפריה, ווען איך בין ארויס פון מיין צימער, האב איך געטראפען דעם דאקטארס ווייב אין קארידאר. עס האט זיך מיר אויסגעוויזען, אז דאס בעגעגעניש איז נישט געקומען צופעליג, מעגליך אבער, אז איך האב געמאכט א טעות. די פרוי איז שנעל אריבערגעגאנגען דעם ענגען קארידאר און קומענדיג נאהנט צו מיר, האט זי מיט א גראציעזער בליק-שנעלער בעוועגונג צוגעלייגט איהר באק צו מיינער. איך האב קיין צייט נישט געהאט איבערצוטראכטען וואס דאס בעדייט, ווי זי האט שטיל אויסגערעדט:

„היינט אווענד... שווייגט".

דער טאג איז פאראיבערגעגאנגען, זי האט זיך געהאלטען ווי געוועהנליך, קוים געקוקט אויף מיר, נישט גערעדט אויסנעמיטען צו בלייבען מיט מיר אליין. דער אלטער דאקטאר האט געשפאסט, געלאכט, מיר זענען אלע דריי ארויסגעפאהרען מיט דעם אויטאמאביל און געקומען צוריק שפעט אין אוונד. איך בין געווען מיד און אוועקגעגאנגען צו מיר אין צימער. אין הויז איז געווארען שטיל. איך האב געוואוסט, אז דעם דאקטארס ווייב שלאפט אויבען אין א בעזונדער צימער. עס איז שוין געווען נאך האלב איינס, ווי די טיהר פון מיין צימער האט זיך געעפענט און זי איז אריינגעקומען.

„פארוואס שלאפט איהר נישט?" האט זי ארויסגערעדט. „איהר האט געווארט אויף מיר"?

„איך האב געווארט אויף אייך און געוואלט אייך בעטען, דאס נישט צו טון", האב איך געענטפערט.

„וואס נישט צו טון", האט זי געפרעגט מיט אנ'איראנישען שמייכעל.

„אין וואס פאר א לאגע שטעלט איהר מיר? איך בין אייער מאנס גאסט, איך וויל נישט, אז ער..."

עס האט זיך מיך אויסגעדוכט, אז עמיצער געפינט זיך הינטער מיין טיהר אין טינקעלען קארידאר.

„ער שלאפט", האט די פרוי ארויסגערעדט, „איך בין געקומען אהער, מיר זענען נישט קיין קינדער".

„איך בעט אייך, געהט אוועק פון דאנען, מארגען פערלאז איך אייער הויז".

איהר פנים איז געווארען בלאס פון אויפרעגונג.

„איך האס אייך נאך מעהר ווי איהם", האט זי ארויסגערעדט און שנעל ארויסגעגאנגען.

אויף מארגען האבען מיר ענטדעקט, אז דער דאקטאר האט זיך אין דער נאכט דערשאסען. האט ער עפעס געוואוסט? האט ער געזעהן ווי זיין פרוי איז אריינגעגאנגען צו מיר ביינאכט? האט ער זיך אונטערגעהערט אונטער דער טיר? פון דעם וועל איך זיך קיינמאל נישט דערוויסען, ווייל די ערד שווייגט...

דער דאָזיגער בעשלוס איז געמאָלדען געוואָרען אלע רעיענטען פון קאָנגרעס פוילען און אין די קרעסען-קאָנטען, דאס זיי זאָלען פון איצט אָן נישט נעמען טייערער ווי די אויבענדערמאנטע טאַקסע.

וועגען דער דאָזיגער פראגע שרייבט „ג. ל.“

פון ערשטען יולי זענען איינגעפיהרט געוואָרען נייע „אָפצאָלען“ פאר וועקסלען ביי די רעיענטען.

וועלכע געזעצגעבערישע אַנשטאַלטען האָבען עס אייגענטליך די אָפצאָלען בעשטימט? ווער האָט עס אויסגערעכענט, אז פאר 2 זלאָטעס לוינט דעם רעיענט צו שיקען א „פאָוויעסטקע“ און איבערציילען א ביסעל זלאָטעס, און פאר ווייניגער לוינט איהם נישט? פארוואָס לוינט בענק, וועלכע האָבען גרויסע הוצאות איינצוקאסירען וועקסלען פאר גראשענע פראוויזיע, נור די רעיענטען מוזן שינדען די הויט? פארוואָס האָט ביי דער רוסישער הערשאפט א רעיענט געלוינט צו נעמען 30 קאָפ. פון וועקסעל און היינט איז גאר מינימום 2 זלאָטעס?

ס'איז פערשטענדליך — א אָפצאָל לטובת דער מלוכה, ס'איז פערשטענדליך ווען די מלוכה גיט קאנצעסיעס אינוואלידען.

אָבער וואס פאר א מלוכה אין א מלוכה זענען עס די רעיענטען, וואסרע מלוכה זענען עס די רעיענטען, וואס די בעפעלקערונג דארף טראגען אָפצאָל פאר זיי, וואס פאר א אינוואלידען זענען עס די רעיענטען קאנצעסיאָנערען?

געוויס קומט זיי פאר זייער טרחה, אָבער מיט א שעור, סמוז דאך צו אלץ א מאס זיין. קיין נאטאריעלע ליכווע דאַרף דאך נישט עקזיסטירען.

ביי היינטיגע וועלט פערהעלטענישען טרעפט, אז איידער מ'קלויבט צונויף דאס נויטיגע געלד, ווערען שוין די בענק געשלאָסען. ס'טרעפט, מקריגט נישט קיין „פאָוויעסטקע“ פון באנק, מ'פערלירט די „פאָוויעסטקע“ פון באנק, מען פערשפעטיגט גלאט מיט א מינוט, גייען שוין די וועקסלען צום רעיענט, און דערפאר דארפען עס די ארעמע צאָלערס, ווען ס'קומט היינט געניג שווער אָן צו פערדינען א פאר זלאטעס, טראגען א אָפצאָל די רעיענטען און זיי רייך מאכן? ס'איז גאר נישט קיין יושר!

פארוואס זאָל גישט בעשטימט ווערען איינער אדער צוויי נאטאריושען ספעציעל צוליב וועקסעל ענינים? נישט איין צענדליג פאסיגע קאנדידאטען מיט צענדליגער קוואליפיקאציעס וואָלטען זיך געמאָלדען אנצונעמען די פאסטענס אויף ביליגערע בעדינגונגען פאר די צאָלערס.

וועקסעל־אינטערשרייבערס! — היינט פעלט נישט! דער מין אויך חוץ'ן סוחרי'שען קלאַס; מ'שרייבט וועקסלען פאר שכר לימוד, פאר אן אנצוג, פאר שיק א. א. וו. — הויבט אויף אייער קול, ווענדעט זיך וואוהין מ'דארף, פראטעסטירט, לאָזט פון זיך די הויט נישט שינדען, און זייט נישט הפקר!

פאר וואס הערט מען נישט, אז דער סוחרים־פעראיין זאל וועגען דעם אינטערווענירען ביי די רעיענטען. מיר וואָלטען געראטען די פערוואלטונג'ס באַשטעהער פון סוחרים־פעראיין א מאל א שפאציר מאכען אין די ביוראס פון די היגע רעיענטען און זיי וועלען זעהן די אפטע געדיכטע רייהען פון סוחרים, קליין־הענדלער און בעלי־מלאכות וועלכע צאהלען אויסער פאר די וועקסלען די צווייטע זלאטעס פאר דער „טווערצער“ טרחה פון רעיענט. מאַג דאס וועקסעל בעטרעפען 30 זלאטעס אין מעג דער צאהלער פייערליך פערזיכערען, אז ער האט פערשפעטיגט אויף א פאר מינוט צו צאהלען אין באנק — עס העלפט גארנישט — ניע פלאטשי באגאטי טילקא ווינאוואטי — זאגט א שפריכווערט'ל.

עס וואלט גארנישט געשאדט די אינטערווענץ פון סוחרים־פעראיין אין דער הינזיכט.

X

צדקה

(א חסידיש מעשה'לע)

פון ישראל אָסמאַן

ר' זעלמעלע שעפסער — אַ שם־דבר דורות וועלען דערצעהלען פון איהם! צווישען פשיסכער חסידים האָבען נישט געפעהלט קיין בעלי־מדרגה, געניג געוועזען בעלי מופת, און דער קליינער ר' זעלמעלע, אָהן קונצען, אָהן מופתים, איז געוועזען אָנגעזעהענער פון א סך פון זיי; דער רבי ר' בונעם האָט זיך מיט איהם פשוט ארומגעטראָגען.

און געוועזען איז דער קליינער ר' זעלמעלע דער גרויסער חסיד, אויסגעטון אינגאנצען פון דער וועלט, אריינגעטון אין תורה און עבודה, ער האָט ממש געצויגען זיין גאנץ חיות דערפון, די אויגען האָבען געלויכטען, דאס פנים האָט געפלאָמט, אינגאַנצען פול געוועזען מיט שמחה, אונטערגעזונגען, אונטערגעטאַנצט, און געדינט השם־יתברך, און וואָס דארף אַזאַ זעלמעלע? — ער האָט זיך מבטל געוועזען, די וועלט מבטל געוועזען — אַ מיאוס פאָדער־הייזעל און וואָס דאַרף מען זיך דאָרט אויספוצען, אויספיינען? און איז אַ מלבוש צוריסען, צעפאַלט אויף שטיקער און מ'זעהט אַרויס דאס לייב — נו, זאָל מען זיך אפשר שעמען מיט דעם מלבוש? איז דער קליינער ר' זעלמעלע טאַקע שטענדיג לעבעדיג, פרעהליך און עס פעהלט איהם קיין זאך נישט, ווייל נישט נעהמען ביי קיינעם, שעהמט זיך נישט מיט זיין אָרעמקייט. און מאַכען קען מען מיט איהם גאָרנישט, ער וויל נישט נעהמען, ער איז רייכער פון די געבער!

און אַז ר' זעלמעלע האָלט פאַר דער פטירה און חברה־קדישאָ און אנשי־שלומינו קומען צו יציאת־נשמה, און מ'זאָגט צו איהם, ווי דער מנהג איז: ר' זעלמעלע טו תשובה פאַר דיין טויט! צושמייכעלט זיך ר' זעלמעלע און ענטפערט:

„אַ חרפה און אַ שאַנד, איצט הייסט איהר מיך תשובה טון! דאַרף מען דען וואַרטען מיט תשובה ביז מ'זעהט דעם טויט פאַר די אויגען? ווען מ'זיצט ביי דער גוטער שיסעל לאָקשען מיט יוך און דאָס שטיקעל געבראָטענע גענזענס רייסט אויף די נאָז — דעמאָלט איז די צייט תשובה צו טון!“

נאָר איינמאָל האָט דער קליינער ר' זעלמעלע יאָ גענומען צדקה: ער האָט זיך נישט געקאָנט אַרויסדרעהען, דער געבער איז געוועזען רייכער און קלוגער פון איהם: עס איז געוועזען דער רבי ר' בונעם אַליין. עס איז איהם אויך אָבער נישט אַזוי גרינג אָנגעקומען, געמוזט בענוצען א שפיצעל.

און אַזוי איז די מעשה געוועזען:

— דער רבי ר' בונעם, ז"ל, איז געוועזען אונטערוועגענס, און איז געקומען קיין שעפּס. פערשטעהט מען, אַז אַנשי־שלומינו האָבען שוין נישט אָפּגעטרעטען פון איהם, יעדער איינער האָט געוואָלט האָבען די זכיה, דער רבי זאָל ביי איהם איינשטעהן. ווייל אָבער דער רבי ר' בונעם ביי קיין אַנדערען נישט איינשטעהן ווי ביי ר' זעלמעלע'ן, ר' זעלמעלע שעהמט זיך נישט מיט זיין אָרעמקייט און זאָגט:

„רבי, ס'איז געוויס אַ גרויסע זכיה איך בין עס גאָרנישט ווערט – אָבער וואו וועט איהר שלאָפען? — נישטאָ קיין בעט, נישטאָ קיין בעטגעוואַנד!“ שמייכעלט דער רבי ר' בונעם און ענטפערט:

נישט קשה דער בלינדער בונעם האָט אויף וואָס צו שלאָפען.

און איידער דער קליינער ר' זעלמעלע הויבט נאָך אָן צו וויסען, גרייטען שוין אַנשי־שלומנו צו בעטען און בעטגעוואַנד און מ'שטעלט זיי אריין צו איהם אין לעדיגען הויז.

דער רבי ר' בונעם פערפיהרט דער ווייל אַ טיפען שמועס מיט'ן קליינעם ר' זעלמעלע'ן, און מאכט איהם פערגעסען אין אלעם

און פלוצלינג האַקט ער איבער דעם שמועס און זאָגט:

„עס איז דאָך היינט ראש־חודש, וועלען מיר עסען ביי דיר אַ שעהנע סעודת־ראש־חודש, אם ירצה השם!“

ר' זעלמעלע'ן ווערט אַביסעל אונהיימליך, און ער שטאַמעלט אַרויס:

„רבי“ –

דער רבי ר' בונעם לאָזט איהם נישט ענדיגען און זאָגט:

„און רבה בר־בר חנה'ס גענז!“

דער קליינער ר' זעלמעלע קען שוין מעהר זיך נישט אָפּהאַלטען און ער זאָגט מיט גרויס ציטערניש:

„אָבער, רבי, נישט קיין כלי, נישט קיין טיש און בענקעל צומאָל!

צושמייכעלט זיך דער רבי ר' בונעם.

דערווייל שלעפען חסידים צוזאמען טיש און באנק, כלים, חסידה'סטעס קאָכען א באָרשט, בראָטען גענז, און און ביי דעם קליינעם ר' זעלמעלע אין הויז טוט זיך ווי אויף א חתונה עס איז גאר דאָס הויז נישט צו דערקענען – דעם גאנצען דלות פון דאָרט ארויסגעטריבען;

דער רבי ר' בונעם לאָזט ר' זעלמעלע'ן נישט אָפּ פון זיך ביז שפעט אין דער נאכט.

און אז אלעס איז פערטיג, זאָגט דער רבי ר' בונעם:

איצט איז צייט צו געהן צו סעודת־ראש־חודש!

און ער פיהרט דעם קליינעם ר' זעלמעלע אין זיין אייגען הויז אריין.

און מ'הוליעט אָפּ א נאכט. דער קליינער ר' זעלמעלע דינט השם יתברך מיט דער אמת'ער שמחה, ווי זיין שטייגער, און דער רבי ר' בונעם איז מקבל נחת.

פאר'ן אוועקפאָהרען זאָגט דער רבי ר' בונעם:

„זעלמעלע, עס וועט מיר אויסקימען אין קורצען נאכאמאל צו זיין אין שעפס, זאָלען די אלע זאכען בלייבען ביי דיר. נוך געזונדערהייט! א וואוילע אכסניא ביי דיר געהאט! וועל שוין קיין אנדערע נישט זוכען!“

און ביים בעגלייטען — א גרויסע פראָסט דעמאָלט געוועזען — וויל דער רבי ר' בונעם אנדערש איהם נישט לאָזען געהן, סיידען ער לאָז אָנטון זיין פוטער. וואָס הייסט – ער וועט איהם לאָזען געהן אויף סכנת נפשות ער האָט יאך א פוטער מיט זיך, זאָל ער דערווייל אָנטון דאס וואָס ער גיט איהם.

אויסטון לאָזט ער איהם שוין נישט דאָס פוטער. זאָל עס זיין ביי איהם ער קען אמאָל פערגעסען און קיין פוטער מיט זיך נישט מיטנעהמען דערווייל זאָל ר' זעלמעלע עס למען־השם טראָגען. א פוטער טאָר מען נישט אוועקהענגען, די מילען קענען עס צעהאַקען, עס קענען גאר אוים קריכען!

און בגדי שבת וויל ער אויך ביי איהם האָבען. ער מוז איהם אָבער צו זאָגען, זיי צו טראגען יעדען שבת און זיי אויסלופטערען.

און ביים געזעגענען זיך גיט ער איהם הונדערט רענדליך.

דער קליינער ר' זעלמעלע וויל בשום אויפ'ן נישט צונעהמען.

וואס הערט זיך אין ראדאם.

קאמוניסטישער פראצעס.

די בעשולדיגטע זענען דאָס מאָהל בלויז יודען -- סאר'ן משפט שטעהען 6 מיידלעך און 6 יונגעלייט, — שווערער בעשולדיגונגס-אקט — דער פראצעס געדויערט 2 טעג און די געריכטס-באהאנדלונגען פארציהען זיך אין שפעטער נאכט — די רעדעס פון די פערטיידיגער — דער אורטהייל.

איינדרוקען.

צוליב דעם וואס אלע 12 אנגעקלאגטע זענען ראדאמער האט דער פראצעס געמאכט א רושם אין שטאדט. אין משך פון ביידע טעג, וויאס דער פראצעס, ציהט זיך זעהט מען פארזאמעלט א גרויסער עולם אויף די טראטוארען ארום דער געריכט'ס געביידע. דעם פראצעס גיעט צו אינטערעסאנטקייט דאס, וואס א העלפט פון די אנגעקלאגטע זענען היגע מיידלעך.

דאס געריכט'ס-הויז איז בעוואכט מיט פאליציי, וועלכע קאנטראלירט יעדען אריינגעהער, אין די קארידארען ווי אויך אין ווארטע-זאהל איז א בעוועגונג, עס פערזאמלען זיך עדות; קרובים פון די בעשולדיגטע, אדוואקאטען, אפליקאנטען, פאליציי און סתם נייגעריגע, צווישען אלע זעהט מען ווי עס איילען אין געריכט די פערטיידיגער מיט טעקעס אונטער די ארעמס.

אין געריכט זיצען אלע ארעסטירטע לויט דער רייהע פון זייער בעשולדיגונג, די ערשטע חנה אבראמאוויטש 25 יאהר 2) טאבע וועקסעלמאן 19 יאהר 3) רחל צוקערמאן 20 יאהר 4) רבקה פרידמאן 23 יאהר 5) הינדע גאלדפארב 22 יאהר 6) שרה צוקערמאן 20 יאהר אלט, אין די צווייטע רייהע זיצען 6 יונגעלייט: וואלף יצחק בירענבוים, זכריה פייגענבוים, יעקל פריילין, אברהם צוקער, אברהם שטארך, עקיבא גימפעל, עטליכע ארעסטירטע זעהען נישט שלעכט אויס, געהען גאנץ עלעגאנט געקליידעט, עס איז נישט צו דערקענען אז זיי זיצען שוין, 6 חדשים אין טורמע. א טהייל זענען גוט אנגעצערט, בלייך, נערוועז, מען דערקענט אז זיי ווארטען מיט אונגעדולד אויפ'ן אויסגאנג פון פראצעס.

מען קלינגט —

ס'ווערט דורכגעפיהרט די שבועה-פראצעדור, אלע עדות, סיי פון די בעבעשולדיגונג, סיי פון די פערטיידיגונג גיבען זייער שבועה, אז אלץ וואס זיי וועלען זאגען וועט זיין אמת אין אהן פניות.

ערשטער טאָג.

מיטוואך דעם 26-טן שערפיען הויבט זיך אָן אין הינען קרייז-געריכט א פראצעס פון 12 היגע פערזאהן, וועלכע ווערען בעשולדיגט פאר געהערען צו דער קאמוניסטישער פארטיי. אויסער דעם ווערט אין בעשולדיגונגס-אַקט געזאגט, אז די אנגעקלאָגטע האבען געגרינדעט אין ראדאם א קרייז אויפ'ן נאמען פון דערשאטענעם ענגעל, די מיידלעך ווערען אנגעקלאגט דערין, וואס זיי האבען געגרינדעט א יודישען-פרויען-קרייז, וועלכע האט זיך פערנומען מיט קאמוניסטישע טהעטיגקייט, און אז א טהייל פון זיי אונטער דער אנפיהרונג פון דער בעשולדיגטע חנה אבראמאוויטש האט געגרינדעט א פאטראנאט צו בעזארגען מיט געלד און שפייז די פאליטישע ארעסטירטע, אויפ'ן סמך פון די אויבען-אויסגערעכענטע בעשולדיגונגען ווערען זיי אנגעקלאגט לויט'ן פאראגראף 126 פון שטראף קאדעקס.

נאכ'ן אויסהערען די אָנגעקלאָגטע, וועלכע אנערקענען זיך נישט אין זייער שולד, טרעט מען צו אויסהערן די עדות, דער קאמיסאר פון דער פאליטישער פאָליציי אין קעלץ ה' ביעכאנסקי, זאגט אז די פאליטישע פאליציי האט נאך אין פאריגען יאָהר בעמערקט אין ראדאם א אינטענסיווע קאמוניסטישע טהעטיגקייט. דער עדות ערקלערט ווייטער, אז די בעשולדיגטע האבען א מאָל אָנגעהערט צום „בונד" אבער שפעטער זענען זיי איבערגעגאנגען צו דער קאמוניסטישער פארטיי, וואָס בעקומט דירעקטיוועז פון מאָסקווער דריטען אונטערנאציאנאל. וואָס שייך חנה אבראמאוויטש, זאָגט דער עדות, אז זי האט צוזאָמען מיטן פער'משפט'ן ביינוש קאמער געגרינדעט דעם „קאָלאָ זשידאָווצק". וואס האָט זיך פערנומען מיט פערשפרייטען קאָמוניסטישע ... טעראטור, אין נייהען קאָמוניסטישע פעהנער, וועלכע זענען ארויסגעהאנגען געווארען. אין פערשידענע פונקטען פון שטאדט, דער לייטער פון דער ראדאמער פאליטישער עקספאזיטור ה' קאסטריקאָ גיעט איבער, אז אין דער וואָהנונג פון חנה אבראמאָוויטש זענען פארגעקומען קאנספיראטיווע זיצונגען פונם קרייזעל „קאָלאָ זשידאָווצק" אויסער דעם האט זי צוגעשטעלט קאָמוניסטישע ליטעראטור א געוויסען הינקעלשטיין, וועלכער איז דורך דעם עדות ארעסטירט געוואָרען. אויך זענען געפונען געוואָרען אין דער שטיפטען-פאבריק „רענאמא" וואו חנה אבראמאָוויטש האָט געארבייט קאמוניסטישע ליטעראטור מיט א רעוואָלווער.

פּראָקוראָניק פון דער היגער פּאָליטישער פּאָליציי, ה' בּאַכנער, ערקלערט, אַז נאָך א פערזענליכע אָבסערוואַציע איז איהם געלונגען פעסטצושטעלען די שעדליכע טהעטיגקייט פון די אָנגעקלאָגטע. ווייטער ווערט אויסגעהערט דער עדות פטראָמליאָק. ער ערקלערט, אַז ער, אַלס געוועזענער קאָמוניסט, האָט ביז ערשט נישט לאַנג צוזאָמען מיט די אַרעסטירטע קאָנספּיראטיוו מיטגעאַרבייט, ער האָט זיך אָבער פון דער דאָזיגער טהעטיגקייט צוריקגעצויגען. ער רעכענט אויס וואו און ביי וואָסערע אומשטענדען ער האָט מיט די בעשולדיגטע צוזאמענגעאָרבייט. ביידע לעצטע עדות ווערען גענומען אונטער א קרייץ פייער פון פערשידענע פראגען מצד דער פערטיידיגונג. ס'ווערען נאָך אויסגעהערט עטליכע עדות פון דער בעשולדיגונג. וואָס בעשטעטיגען דאָס זעלבע, וואָס די פריהערדיגע. נאָכדעם ווערען אויסגעהערט די עדות פון דער פערטיידיגונג. די עדות בעשטעהען פון יודען און צוויי קריסטינס, וועלכע זאָגען, אַז זיי קענען דעם, אָדער יענעם בעשולדיגטען שוין אַ רייהע יאָהרען, וואָהנען מיט זיי בשכנות און קיינמאָל נישט געהערט פון זייער קאָמוניסטישער טהעטיגקייט. שטענדיג, ערקלערען די עדות, האָבען די אָנגעקלאָגטע געאַרבייט בכדי אויפצוהאַלטען זייערע פאָמיליעס. אַזוי ווי דאָס אויסהערען די עדות זיין אַ צאָהל פון עטליכע דרייסיג פערציהט זיך ביז 10 אָוועט, ווערען די געריכט'ס - פערהאַנדלונגען אָבגעלעגט אויף צומאָרגענס און די אַרעסטירטע פיהרט מען צוריק אין קרימינאַל אריין.

צווייטער טאָג.

דאָנערשטאָג דעם 27-טען האַלב צוועלף אין דער פריה הויבט זיך אָן די פאָרטזעצונג פון די פערהאַנדלונגען, ס'רעדט אַלס זאַך-קענער קאָמיסאָר ה' סטאַניש, וועלכער גיעט אַ איבערבליק פון דער קאָמוניסטישער ענטשטעהונג אין איהר געשיכטע ביז'ן היינטיגען טאָג, נאָכהער טרעט ארויס דער פּראָקוראָר ה' קאָשעווסקי, וועלכער שטיצט זיך אויף די בעשולדיגונג'ס-עדות און פאָדערט אָנצווענדען געגען אַלע בעשולדיגטע די האַרבסטע שטראָף.

נאָכ'ן פּראָקוראָר'ס רעדע בעקומען דאָס וואָרט די פערטיידיגער, דער ערשטער רעדט דער וואַרשאָווער אַדוואָקאַט ברייטער, וועלכער האַלט מעהר ווי אַ שעה'דיגע פערטיידיגונגס-רעדע, אין וועלכער ער בעמיהט זיך אויפצווייזען די אונשולד פון די אָנגעקלאָגטע חנה אַבראַמאָוויטש, שוועסטערען צוקערמאַן און הינדע גאָלדפאַרב. נאָך די רעדעס פון די אַדוואָקאַטען וויגורא און וויסאָצקי, רעדט אַדוואָקאַט פענסטערבלוי פון קראָקא, אַין פערטיידיגן זיין קליענט פריילין, שטעלט ער זיך אָב אויף דעם, וואָס דער בעשולדיגטער איז אַ בעקאַנטער בונדיסט און דערפאַר קען קיין רייד נישט זיין, אַז פריילין זאָל זיך פערנעמען מיט קאָמוניסטישע אַרבייט.

אַמלעצט רעדט דער בעקאַנטער היגער אַדוואָקאַט וואַשעלעווסקי, וועלכער רעדט לענגער פון אַלע זיינע פריהעריגע קאָלעגען, זיין רעדע צייכענט זיך אויס מיט טעמפּעראַמענט און פּאַטאָס, ה' וואַשילעווסקי שטעלט זיך אָב אין זיין רעדע אַממיינסטענס אויף דעם בעשולדיגונג'ס עדות סטרומליאַק, וועלכער איז לויט די רייד פון אַדוו. וואַשילעווסקי, געווען אַ פּ. פּ. סאָוויעץ. דערנאָך פעראָטען זיין פאַרטיי און אַוועק צו די קאָמוניסטען, ס'געדויערט נישט לאַנג און ער פעראַט די קאָמוניסטען און געהט איבער צו די פּאָליציי. ה' וואַשילעווסקי פיהרט אויס, אַז דער עדות סטרומליאַק פערדינט דעריבער נישט קיין צוטרוי און אויפ'ן סמך פון זיין עדות-זאָגען קען מען נאָך נישט פער'משפט'ען די בעשולדיגטע.

נאָך די פערטיידיגונג'ס-רעדע ווערט די בעשולדיגטע צוגעטיילט דאָס לעצטע וואָרט, חנה אבראמאָוויטש ענטזאגט זיך פון לעצטען וואָרט, די איבריגע בעטען מען זאָל זיי בעפרייען, ווייל זיי זענען אונשולדיג. די בעשולדיגטע שרה צוקערמאן (אינגערע שוועסטער) זאָגט אין אַ וויינענדיג קול: — איך בין אונשולדיג, צי דען בעדאַרף איך ליידען, ווייל רוזשא צוקערמאַן געהערט מיר אָן אַ שוועסטער? בין איך דען דער צווייטער טהייל פון מיין שוועסטער? זי ערקלערט, אַז זי איז אויף קיין שום פערזאַמלונג נישט געגאַנגען און זי זיצט דאָ מיט מיידלעך. וועלכע זי קען אַבסאָלוט נישט—איך בין—זאָגט זי — אין דעם פּראָצעס אומשולדיג אריינגעצויגען געוואָרען—צוליב דעם בעט זי מען זאָל זי גלייך בעפרייען.

עס איז שוין 6 אָוועגד, די פערהאַנדלונגען ווערען געשלאָסען און די ריכטער געהען אריין אויף אַ בעראַטונג, וועלכער געדויערט קנאַפּע 5 שעה.

דרייפיערטעל אויף עלף ביינאַכט ווערט ארויסגעטראגען דער אורטהייל, וועלכער לויטעט: חנה אַבראַמאָוויטש 5 יאָהר שווערע תפיסה.

וואָלף יצחק בירענבוים 4 יאָהר. אברהם צוקער 3 יאָהר. טאָבע וועקסעל-

---

און אז דער רב ר' בונעם איז מקפיד, ענטפערט ער.

„רבי, איהר האָט מיר שוין גענוג געגעבען!"

בייזערט זיך פלומרשט, דער רבי ר' בונעם און זאגט:

„דיר געגעבען? א שעהנע מעשה, אז בונעם האָט קיין הארץ נישט געהאט צו זעהן ביי א יוד אזוי פיל אָרעמקייט, און האָט נישט געקאָנט פאר רחמנות אריינקומען אין א יודישע שטוב, האָט ער גאר געגעבען צדקה! נו, נו, האָט בונעם גאָר געוואלט ארומגעהן מיט א האַרץ וועהטאָג! רחמנות איז קיין צדקה נישט, און די מצוה פון צדקה איז בונעם אויך מחויב אמאָל מקיים צו זיין. איצט קען איך עס שוין טון, און דו שטעל זיך מיר נישט אין וועג! געדענק!"

און ער האָט גוזר געווען אויף ר' זעלבעלע'ן און ער האָט געמוזט צונעהמען פון איהם די הונדערט רענדלעך און איבערגעבען זיין ווייב, זי זאָל זיך מאכען א שטיקעל פרנסה.

מאַן, רוזשע צוקערמאַן, הינדע גאָלד-פאַרב, זכריה פייגענבוים, יעקל פריילעך, אברהם שטארק און עקיבא גימפעל צו 2 יאָהר.

רבקה פרידמאַן און שרה צוקערמאַן צו 1 יאָהר.

א טהייל פון די פער'משפט'ע האָבען רוהיג אויסגעהערט דעם אורטהייל, כמעט אויסגעשריען פֿערהערדערונג האָט די פער'משפט'ע הנה אבראמאָוויטש מיט איהר רוהיגען פערהאַלטען זיך, פאַרדאָס האָבען אויפגעהויבען א גרויסען ליאַרם, די משפחות און עלטערע פרויען. פון די פער'משפט'ע, עס האָבען זיך געהערט זיפצען און אויסגעשרייען אויפ'ן אדרעס פון פשעדאָוניק האַבער.

נאָך מיט א שעה פריהער, איידער מ'האָט די פער'משפט'ע אָפגעפיהרט אין קרימינאל אריין זענען די רוגעס פון די גאַסען לובלינער, וואַל רווינסקי, וואַרשאַווסקי, דער גאַנצער טייל, לובלינער גאַס פון געריכט אָן און אַלע הינטער געסלעך וואָס געפינען זיך נישט ווייט פון קרימינאל — געווען אָבגעשלאָסען דורך שטאַרקע פּאָליציי קאָרדאָנען. ס'איז אָבגעשטעלט געוואָרען די גאַנצע באַוועגונג און דער ריכטונג, אפילו די דורכפאָהרענדע אויטאָס און דער רעדער-פערקעהר איז פערהאַלטען געוואָרען.

מ.—ער

פון די פעראייניגטע נ. פ.-קאָמיטע אין ראַדאָם.

דער רעזולטאַט פון בלימעל פון $^2/_9$ 508.07 זל.

אָמבעסטען האָבען זיך אויסגעצייכענט פרוי גרינוואַלד און פר"ל שפּיריטוס. 54.64 גלייכצייטיג דריקען מיר אויס א דאַנק אלע זאַמלערס.

האַנדווערקער-קורסען בעשטעטיגט דורכ'ן מיניסטעריום.

אין זיינער צייט האָט די קהלה אָנגענומען א בעשלוס איינצופיהרען קורסען פאַר האַנדווערקער און צו דעם צוועק איז אין בודזשעט אפילו פאַרגעזעהן א פאָזיציע פון 3000 זל. לעצטענס ווערט דער אָנגענומענער בעשלוס רעאַליזירט און נאָכדעם ווי דאָס מיניסטעריום האָט בעשטעטיגט די קורסען, ווערען געמאַכט שריט אויפ'ן דאָזיגען געביעט.

לויט ווי מען אינפאָרמירט אונז וועלען די שילער געניסען אויף די קורסען פון עלעמענטאַרער בילדונג ווי אויך בעקומען די מעגליכקייט צו ספּעציאַליזירען זיך אין פאַך-קענטניס.

ביז מאָנטאַג דעם $^7/_9$ קומען פאָר די איינשרייבונגען פון 7 ביז $9^1/_2$ אָווענד אין קלוב. די עקזאַמענס קומען פאָר אין גימנאַזיום „פּשיאַטשול וויעדזי", לויט פאָלגענדען סדר. דינסטיג — שניידער, מיטוואָך — מעטאַל; דאָנערשטאַג — סטאָליאַזשעס.

די יודישע קהלה פערוואַלטונג אין ראַדאָם.

מאַכט בעקאַנט, אַז לויט א פעראָרדנונג פון דער שול-מאַכט זענען די קינדער, וואָס לערנען אין די קאָנצעסיאָנירטע חדרים, פריי פון שול-צוואַנג און דער אינהאַבער פון חדר דאַרף אַרויסגעבען אַ געהעריגע צייגניש, אַז דאָס קינד לערנט אין זיין חדר.

גלייכצייטיג ווערט בעקאַנט געמאַכט, אַז די יודישע קינדער, וועלכע לערנען אין די אַלגעמיינע מלוכה'שע פאָלקס-שולען (שקאָלא פּאָווזשעכנאַ), קאָנען בעפרייט ווערען פון געהן אום שבת, אויב זייערע עלטערען אָדער אַפּיעקונעס וועלען אָנגעבען א ביטע צום קעראָווניק פון דער שולע וועגען בעפרייען זייער קינד פון געהן אום שבת.

די בלאַנקעטען אויף די געהעריגע ביטעס זענען אומזיסט צו בעקומען פון זונטאַג אָן אין דער קהלה-קאַנצעלאַריע אין די אַמט-שעה'ן.

גרויסע אַלגעמיינע פערזאַמלונג

שבת דעם 5 וועשעשיען 8,30 אָוו. קומט פאָר אין לאָקאַל פון האַנדווערקער קלוב וואַלאָווא 59

אַ גרויסע אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון די יודישע גימנאַזיעס „פּשיאַטשול וויעדזי" אין ראַדאָם.

עס איז אַ הויב נישט פון די בלויזע עלטערען נאָר פון אַלע יודישע בירגער אין ראַדאָם, וואָמען עס איז טייער די עקזיסטענץ פון די יודישע גימנאַזיעס, צו קומען אויף דער פערזאַמלונג. אויף וועלכער ס'וועלען בעטראַכט ווערען אונגעהויער וויכטיגע פראַגען.

געדענקט וועגען די יודישע גימנאַזיעס!

ברכת מז"ט חמה ולבבית אני מגישה להחבר מר משה רובינשטיין. לרגלי נשיאיו את העלמה שרה'לע שורצבערג מרדום, תהי דרכך על מפתן החיים החדשה רפודה שושנים) ובנה ביתך על מרומי הרי ציון, ושם משוך גם הלאה עבודתך הפוריה על ידה תחיתנו הלאומית.

פערל מילשטיין—פשיטיק.

גם אני בין המברכים.

צבי זלצשירר

צו דער האָכצייט פון אונזער ברידערן-זיהן מענדעל ווייצהענדלער מיט פרל' זאָשיאַ קאַרמאַנאָוונאַ: ווינשען מיר א הערצליכען מזל טוב, דאָס זייער לעבענס וועג זאָל זיין בעצירט מיט בלומען.

נחמן עט פרוי ווייצהענדלער.

צום פערלאָבונג פון פריילין האַלצקענער מיט ה' קאָזלאָווסקי ווינשען מיר זיי א גליקליכע צוקונפט.

משה צוקער עט פרוי

אונזער קוזינקע חנה דאַבריש ראָזענבלום צו איהר האָכצייט מיט ה' יואל קראל. וואונשען מיר א הארציגען מזל טוב און א גליקליך צוזאמענלעבען.

משה ליב קופערמאַן עט פרוי.

W dniu 2 września 1925 odbyła się kwesta publiczna w Kielcach na rzecz emigrantów do Palestyny. Dochód z kwesty: 360 zł. 16 gr. Wydatki 5 zł. CZYSTY DOCHÓD 355 zł. 16 gr.

די קאָאָפּעראַטיווע האַנדווערקער באַנק לובלינער 23.

מעלדעט איהרע ג. מיטגלידער דאָס זינטיג דעם 6 דעם חדש 7 אָווענט אין לאָקאַל פון האַנדו. קלוב וועט פאָרקומען די פאָרטזעצונג פון דער אַלגעמיינער פערזאַמלונג. באַמערקונג: די באַשלוסען וועלען זיין גילטיג ביי יעדע צאָל אַנוועזענדע.

די פערוואַלטונג

צאָהן-דאָקטאָרין

ה. ראַקאָטש

האָט זיך איבערגעציגען אויף שעראָקאַ 7

און נעמט ווידער אָן קראַנקע.

Kino „ODEON" w Radomiu.

od 3 do 6 września 1925 r. — Nadzwyczajny aktor

HARRY PEEL w nadzwyczajnym obrazie sezonu p. t.

Ze Śmiercią w Zawody

Od poniedziałku przepiękny, nastrojowy dramat życiowy

p. t. **Wiedeńskie Noce**

Kino „CORSO" w Radomiu

פון מאַנטאַג דעם 30-טן שיערפיען

ערעפנונג פון סעזאָהן

ס'ווערט דעמאָנסטרירט דאָס הערליכע בילד אין 9 אַקטען א. נ.

Gehenna Montmartre'u

פון מאָנטאַג דעם 7 וועשעשיען געהט די עפּאָפּעע אין 10 אַקטען

Bitwa pod Barnum (Miłość i sława)

Zakład Elektro-Mechaniczny E. OKRÓJ Radom, ul. Lubelska № 15 Hotel Rzymski Tel. 375

Urządza instalację elektryczne światła, siły, telefony i t. p. Reperacje dynamomaszyn i motorów

קעלצער אבטיילונג

פאר וואס דארפען מיר האבען א אמבולאטאריום?

עס ציהען זיך שוין באלד 7 חדשים ווי אין קעלץ ווערט געפיהרט אַ קאמף פאר עפענען א יודישען געזעלשאפטליכען אמבולאטאריום ביים לאָקאל פון דער געז. "לינת-הצדק" און נישט קוקענדיג אויף דעם וואָס דער לאָקאל איז שוין לאנג צוגעגרייט געוואָרען און די נויטיגע מכשירים, געגענשטענדען זענען שוין דאָ, ווערט דאָס עפענען אפגעלעגט, וואס עס רופט ארויס פערהינדערונג ביי דער געזעלשאפט. ניט אלע האָבען אָבער געהאָט די מעגליכקייט געגעבען צו וויסען, וועלכע סיבות האָבען בעוואויגען דעם „לינת-הצדק" אין קעלץ צו שאפען אזא אמבולאטאריום און פון וועלכע זייט עס זענען דא די שטערונגען און מניעות צו נישט דערלאָזען, אַז עס זאָל אַזאַ נויטיגע פאר'ן יודישען פאָלקס-געזונד אינסטיטוציע קענען עקזיסטירען.

דאָס עפענען געזעלשאפטליכע אמבולאטאריום'ס וועלכע איז די לעצטע צייט געוואָרען אזוי פאָפולער אין אלע גרעסערע שטעדטע אין פוילען, געהערט צו די וויכטיגסטע פראָבלעמען פאר'ן געזונדהייטס-זאָרגען פון די ברייטע יודישע מאַסען, וועלכע ביי היינטיגען טאג זענען ניט אומשטאנד צו בעקומען הילף פון אַ פריוואטען דאָקטאָר צוליב דעם צו-הויכען האָנאָראריום, וועלכער איז אין קיין פאל אין דער זעלבער פאריטעט ווי פאר דער מלחמה און אויך מיט די יעצטיגע פערדינסטען.

די רעגירונג און אנדערע קאָמונאלע אינסטיטוציעס האָבען שוין דערויף לאנג געלעגט אכט און געזעהן, אז די אלע בעאמטע און בעשעפטיגטע אין די געהעריגע אינסטיטוציעס זאָלען קענען בעקומען מעדיצינישע הילף פאַר זיך און פאר זייערע פאמיליען-מיטגלידער גאַנץ אומזיסט, אָדער פאר גאָר אַ קליינעם אָפּצאָל. צו דעם צוועק איז איינגעפיהרט געוואָרען אין יעדער קרייז-שטאָט אָדער אין יעדער סטאָראָסטווע אומזיסטע מעדיצינישע הילף, וועלכע עס לייסטען דאקטוירים ספעציאַליסטען יעדער אויף זיין געביעט און די רעגירונג צאָלט פאַר דער הילף אָדער מאָנאַטליך, אָדער פאר יעדע בעראַטונג'ס-קארטע בעזונדער. יעדער בעאַמטער בעקומט אַ בעראַטונג'ס-קאַרטע צו דעם ספעציאַליסט, וועלכענ'ס הילף ער דאַרף, די נישט עטאטאווע בעאַמטע געהערען צו די קראַנקען-קאַסעס, פאר וועלכע די רעגירונג צאָלט אָפּ דעם מאָנאַטליכען אָבצאָל. די אַרבייטער-מאַסען ווי בעקאַנט, געהערען צו די קראַנקען-קאָסעס, פאר וועלכע די אַרבייטס-געבער מוזען אָפּצאָהלען און אויך אָפּרעכענען אַ בעשטימטען פּראָצענט פון זייער לויהן. לויט די ביז-איצטיגע פאָרשריפטען און אנגענומענע געזעצען איז די הילף נאָך זעהר ווייט פון דעם אידעאַל, דאָך פאַקטיש זענען אַלע עלעמענטען און שיכטען פון דער קריסטליכער בעפעלקערונג, פערזיכערט מיט מעדיצינישע הילף אין ברייטען זין פון וואָרט, און עס פאַלט נישט אויף זיי די שווערע לאַסט, וואָס ביים היינטיגען טאָג בעדייט געניסען פון אַ פריוואַטען דאָקטאָר און סיסטעמאַטישע מעדיצינישע בעהאַנדלונג.

די געז. „לינת-הצדק" אין קעלץ, וועלכע צעהלט העכער 1200 מיטגלידער און דארף לייסטען הילף פאר ארימע קראנקע יודען, האָט געפינען פאר נויטיג צו זארגען אויך פאר די וועלכע זענען פעראָרימט געוואָרען אָדער וועלכע זענען דעקלאסירט און זענען שוין! לאנג אָרים, נאר קיינער ווייסט נישט דערפון. מיר דארפען נישט האלטען בסוד, אז די גרעסטע טייל פון דער אידישער בעפעלקערונג קעמפט יעצט מיט גרויסע אנשטרענגונגען פארן שטיקעל ברויט. די ברייטע שיכטען פון דער יודישער בעפעלקערונג קענען נישט דענקען וועגען אזא „לוקסוס" ווי זיך קענען סיסטעמאטיש היילען ביי א דאקטאר א ספעציאליסט און נאר אָם נויטיגסטען פאל, נאכדעם ווי מען האט שוין אויסגעפרובירט אלע באַבסקע מיטלען, מיט רעצעפטען פון אַ פאָר צענדליג פעלדשערס, אדער אנדערע מומחים, בויגט מען צו דעם קאָפּ און מען קומט צום לינת-הצדק נאך א קוויטעל, אָדער מען פערזעצט דאס לעצטע, מען רייסט ארויס דאס ביסען פון מויל ביי די קינדער און מען ברענגט אראב דעם דאקטאָר.

אויף קיין שום געביט איז נישט פאַרהאַן קיין פיל מעהר טעטיגקייט, ווי אויף דעם געביט פון פאָלקס-געזונד און פערהיטען פון קראַנקהייט. און דאָס האָבען פערשטאַנען די גרינדער פון „אָזע" און „טאָז" (געזעלשאַפטען צו שיצען דאָס געזונד פון יודען) וועלכע זענען פינאנסיעל געשטיצט דורך אונזערע ברידער אין אַמעריקע און האָבען די אויפגאַבע צו זאָרגען וועגען דעם געזונד-צושטאַנד פון די יודישע מאַסען, אין די ערטער וואו עס איז דורכגעגאַנגען דער גרויסער שטורם—די וועלט מלחמה. דער [illegible]ישער מצב פון אונזערע ברייטערע מאַסען, האָט זיך קיינמאָל נישט אויסגעצייכענט בפרט נאָך יעצט. נאָך די שווערע מלחמה—יאָהרען, מיט די אַלע נאָכוועהענישען וועלכע האָבען פסיכיש און ארגאניש אָבגעשוואַכט אונזער אָרגאניזם און איהם געמאַכט צוגענגליך פאַר פערשידענע קראנקהייטען.

די זאָרג פאַר'ן פאָלקס-געזונד פון די ברייטערע שיכטען פון דער יודישער בעפעלקערונג. דאָס פראָבלעם צו לייסטען הילף, נישט נאָר דעם וועלכער לאָזט זיך אויפ'ן וועג פון קצבה אין פילאַנטראָפיע, דאָס ערמעגליכען יעדען איינציגען סיי דעם בכבוד'דיגען האַנדווערקער און סיי דעם קליינהענדלער צו געניסען פאר אַ מינימאַלען אָבצאָהל פון אַ ראַציאָנעלער און סיסטעמאַטישער אָרצטליכער בעהאַנדלונג, צו פּאָפּולאריזירען דעם געדאַנק צווישען די ברייטע מאַסען פון אונזער בעפעלקערונג וועגען פראָפילאַקטיקע (פערהיטען פון קראַנקהייטען), דאָס ענטגעגענקומען מיט מעדיצינישע און מאַטעריעלע הילף, נישט נור דעם איינגעגעבען אָרימען נאָר דעם וועלכער ווערט פּאַופּעריזירט און דעקלאַסירט צוליב דעם עקאָנאָמישען קריזיס, וואָס מיר לעבען איבער—דאָס זענען די הויפּט פאַקטאָרען וועלכע האָבען געווירקט אויף דער געז. „לינת הצדק" אין קעלץ צו שאַפען אַ געזעלשאַפטליכען אַמבולאַטאָריום, און וועלכע זענען דיקטירט געוואָרען דורך דער אַלגעמיינער פערזאַמלונג פון די מיטגלידער.

וועגען די מיטלען און פּלאַן פון דער טעטיגקייט פון דעם אַמבולאַטאָריום — אין אַ צווייט אַרטיקעל.

ד"ר א. סערוועטניק.

דער קעלצער דיכטער.

(א טיפ).

קעלץ האָט ארויסגעגעבען פערשידענע דיכטער, ווי אַ סטעפאַן זשעראָמסקי, ווי אויך ביי יודען אַ פישעל בימקאָ, האָט אויך אונז מזכה געווען מיט נאָך אַ דיכטער, א מין לוקסאָווע דיכטער. איהר וועט אודאי נישט קענען פערשטעהן, וואָס איך מיין מיט'ן וואָרט לוקסאָווע, קען איך אייך לײדער איצט נישט זאָגען.

איז'ן איז ער נאָך אַ בחור, טראָגט אַ ברייט קאַפּעליושעל, פאַרענט אַ ביסעל פמזוייש א ראפגעבויגען. מעשה ליטעראַנט, פון אונטער די ברילען קוקען ארויס צוויי טרומעריש - פערחלומ'טע אויגען, דער קראַנצען איז ביי איהם שטענדיג פערבינדען מיט א גרויסען שווארצען שלייף, וואס ביי א ווינד פליהט ער אין אלע זייטען, און גלעט דעם דיכטער זיין פנים.

אנגעשריבען האָט דער דאזיגער דיכטער שוין זעהר פיעל, און פון וואס איהר ווילט נאר הערען און געדענקען ווי נאוועלען, סקיצען, מיניאטורען, פּאָעזיע, דראַמען שרייבט דער דיכטער, נישט ווי אלע אנדערע, עפעס האבען זיי גאר מאָדנע נעמען, און יעדערע דראמע זיינע איז פון צעהן ביז צוועלף אקטען, אויך יעדער דראמע מוז דער דיכטער האבען א דורכגעלעבט ווי למשל מען האָט א מאהל, דעם זעלבען דיכטער געפינען ליגען אין שטאָדט - גאָרטען א פערחלש'טען, נעבען איהם איז געלעגען א פלעשעלע מיט סם, און ווען מען האט איהם געהאָט אבגעראטעוועט. האט ער גענומען דערצעהלען, אז דאס האט ער געטוהן צוליב דעם, וואָס ער האט געשריבען א דראמע, וואו זיינער א העלד סמט זיך און ווי קען מען שרייבען — זאָגט דער דיכטער, אז מען לעבט נישט פריהער איבער... א פריטענציע האט ער אויך צו אלע יודישע רעדאקציעס, וואס ווילען נישט דרוקען זיינע ווערק, וואס די וועלט וואלט געקענט פון דעם פיעל נוצען האָבען. די גרעסטע פריטענציע האט ער צום ראדאמער דיכטער, ל. מלאך, וואס איז מיט עטליכע יאָהר צוריק אפגעפאהרען נאך אמעריקא, אז ער האט איהם געגעבען איבערצושיקען זיינס א ווערק און דער זעלבער מלאך איז דערמיט געפאהרען נאך אמעריקא און מאכט דערפון א קאריערע...

ארימער ב'עולה'טער דיכטער נעבעך, דיין אבידה איז זייער גרויס.

קעניג — שוואַרץ.

וואס הערט זיך אין קעלץ.

א נייע אויטאמאבילן קאמוניקאציע

פון 9 1 איז צוגקומען א נייע אויטאמאבילן-ליניע צווישען קעלץ און אפאטאוו דורך לאגוו.

דערוויייל קורסירען אויף דער ליניע איין אויטאבוס און 2 פערזאנען אויטאמאבילען.

ג נ י ב ו ת.

דעם 25 8 איז ביים ה' מ. עלבאם (נייע ווארשאווער 1) צוגע'גנב'עט געוואָרען א טוך אין ווערט פון 70 זל.

אין די גניבה איז ה' עלבום חושד די דינסט סטאניסלאווע קאלקע, וועלכע איז ביים איהם געוועזען 2 טעג און גלייך נאך די גניבה אוועק.

א צוג ווינציגער.

די צעגער 714 און № 713 וועלכע זיינען אבגעגאנגען פון קעלץ נאך טשענסטאכאוו 9 אין דער פריה און פון טשענסטאכאוו קיין קעלץ 8.40 פריה זיינען פון 1 9 צוליב קלײנער פרעקווענץ אבגעשטעלט געווארען.

פון האנדווערקער קלוב

דעם פערגאנגענעם שבת איז אין האנדווערקער קלוב פארגעקומען א פערזאמלונג וועגען דער צעכען פראגע א אויספיהרליכען בעריכט אין נעכסטען נומער.

זייט פאזיכטיג

עס דרעהט זיך ארום דא אין קעלץ א יונגער-מאן נעהמט צוזאמען נדבות פאר נשרפים. דעם זעלבען יונגען מאן האבען מענשען שוין געזעהן מיט איניגע חדשים צוריק, ער האט אויך צוזאמען גענומען געלד און וועס. דער יונגער מאן זעהט אויס פון א יאהר .25 שאטין מיט גאלדענע צעהן און רעדט ליטוויש.

ד"ר גליקסמאן אין קעלץ

שבת דעם 29 אויגוסט ה. י. איז לויט דער איניציאטיוו פון דער יודישער ביבליאטעק אין קעלץ פארגעקומען א פארטראג פון ד"ר א. גליקסמאן אויף דאס טעמע „די מאכט פון ליבע אין גייסטיגן לעבען" דער פארטראג איז רייך בעזוכט געווארען, נאר איין זאך איז ווערט צו בעמערקען אז פון די פאטענטירטע אינטעליגענץ איז כמעט קיינער נישט געוועזן. ווי עס ווייסט אויס האלטען זיי זיך אליין פאר גרויסע קענער...

„די יודישע עטיק"

אויף דער טעמא האט דער היגער „ראזוואי" איינגעארדענט א רעפעראט פון גלח סאבצינסקי, דער רעפערענט האט זיך אפגעשטעלט הויפזעכליך אויף יודישען תלמוד און אויפגעוויזען אויף די „סכנה" וועלכע דראהט פוילען פון דער יודישער זייט...

ווער זענען אונזערע פערטרעטער אין קעלץ?

אונזער פערטרעטער אין קיעלץ איז ה' מ. גרינשפאן (קילינסקי 5) צו וועמען מ'קען זיך ווענדען וועגען אלע אדמיניסטראציע-ענינים און אויפגעבען אלעראַרט אנאנסען און בעקאנטמאכונגען. אונזער צייטונג'ס פערטרעטער איז ה' מאנעלא (קאזיע 4) ביי וועמען מען בעקומט צוגלייך מיט אלע אנדערע צייטונגען אויך דאס „ראדאמער-קעלצער לעבען"

צים קעלצער האנטווערקער-קלוב קלוב נ. 1

אייער קארעספאנדענץ, געשיקט אויפ'ן אדרעס פון אונזער ראדאמער רעדאקציע, קענען מיר ליידער נישט דרוקען, איהר ברויכט עס איבערגעבען אין דער קעלצער רעדאקציע. וואוהין מען דארף זיך ווענדען וועגען אלע ארטיגע אנגעלעגענהייטען. די רעדאקציע אין קיעלץ געפונט זיך ביים ד"ר ה' סערוועטניק שענקעוויטש גאס .35 פערשטענדיגט אייך פריהער מיט דער קעלצער רעדאקציע. און מיר וועלען גערן דרוקען אייער נאטיץ.

„ראדאמער-קעלצער לעבען" ראדאם.

יודיש טעאטער אין קעלץ.

קומענדיגע וואך וועט דא אויפטרעטען די בעקאנטע חברים-טרופע פון ווארשאווער ארטיסטען פעראיין. וועלכע שפיעלט זייט א לענגערע צייט אין ראדאם מיט גרויס ערפאלג. אין רעפערטואר געהען אריין די שענסטע אפערעטען און פיעסען.

די אידישע ספארט-בעוועגונג אין קעלץ

בעפאר איך וועל שרייבען וועגען די אנדערע ספארט-אבטהיילונגען, וועלכע עגזיסטירען ביי דעם איינציגען יודישען ספארט-קלוב „מכבי" אין קיעלץ, וויל איך נאך שענקען א פאר ווערטער אויף א פוטבאל-סעקציע ביי דעם אויבען דערמאנטען ספארט-פעראיין, א. נ. „יוניארען", אויף וועלכע סאיז זיך כדאי אבצושטעלען. צו די „יוניארען" געהערען יוגענד אין עלטער פון 12 ביז 16 יאהר. ביז דעם יאהר האבען זיי זיך זעהר שעהן ענטוויקעלט אויף דעם געביט פון פוטבאל. דאס יאהר קענען זיי קיין איבונגען נישט האבען צוליב א ספארט-פלאץ. זיי רעכנען זיך אלס מייסטער פון קיעלץ צווישען די יוגענדליכע פוטבאל-אבטהיילונגען. מבינים זאגען: — „דאס זיי זענען צוקונפטיגע קאנקורענטען פון ווינער „הכח" (הלואי!)

אין דעם פאריגען יאהר האבען זיי געשפיעלט פיעל מעטשען, פון וועלכע זיי זענען ארויס אלס זיעגער. ס'איז ווערט צו דערמאנען דאס זיי האבען אין פאריגען יאהר געשפיעלט א פוטבאל מעטש מיט די „סעניארען", דאס איז אייך א אבטיילונג ביים קעלצער „מכבי", וועלכע בעשטעהט פון עלטערע מענשען, זענען די לעצטע בעזיעגט געווארען דורך די „יוניארען" מיט 1 געגען 0. אין דעם יאהר זענען פארגעקומען בלויז 2 מעטשען פון די „יוניארען" מיט נישט אידישע „יוניארען", וועלכע האבען זיך געענדיגט מיט א זיעג לטובת די „יוניארן" ביים „מכבי". צווישען די „יוניארען" צייכענט זיך אויס מיט זיין שפילען דער יוניאר גוטמאן, וועלכער איז א טאלאנט-פולער שפילער און ווייזט ארויס פאן - קענטניס אויף פוטבאל געביעט.

ווי ווייט דער יוניאר ג. איז פעהיג קאן דינען פאלגענדער פאקט: מיט א צייט צוריק איז פארגעקומען א פוטבאל-מעטש צווישען די ערשטע דרוזינע „מכבי" מיט דעם ארטיגען מיליטערישען ספארט קלוב אויטא-קאלאמנא, האט דער דאמאלסטיגער לייטער פון דער פוטבאל סעקציע ביים „מכבי" ה' גראמיצקי נעפונען פאר נויטיג ארויסצושטעלען דעם יוניאר ג. אין אטאק געגען דעם דערמאנטען מיליטערישען ספארט קלוב, נישט קוקענדיג וואס ער איז נאך זעהר יונג. און צווישען די 5 טויער'ן, וועלכע זענען געמאכט געווארען לטובת „מכבי", זענען 2 געמאכט געווארען א דאנק דעם שפיעלען פון ה' גוטמאן.

די פערוואלטונג פון „מכבי" לענט ווייניג אכט אויף די „יוניארען" און מען האלט זיי ווי שטיף קינדער, האטש זיי צאהלען, גלייך ווי אנדערע מיטגליעדער חודש אבצאהל, ערלויבען זיך פיהל מיטגליעדער פון דער פערוואלטונג צו בעדינען זיך מיט זיי, וואס עס רופט ארויס גרויס אויפרעגונג צווישען די „יוניארען".

ס'וואלט כדאי געווען, דאס די פערוואלטונג זאל לעגען אויף זיי מעהר אכט און זיי אויך פאראינטערעסירן מיט אנדערע צווייגען פון ספארט אויסער פוטבאל.

די יוניארען" פעלט נאך פיעל און פיעל פון זיי שטעהען קולטורעל גאנץ נידריג: אויסער דעם וואס דער „מכבי" איז נור א ספארט-פעראיין דארף ער דער יוגענד אויסער ספארט אויך עפיס געבען.

מ. ג—ן

פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע,

אלע חברים און חברות פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע ווערען געבעטען צו קומען אויף א וויכטיגע בערעטונג אין לאקאל פון דער יודישער קהלה, שבת דעם 5 סעפטעמבער ה. ח. פינקטליך 4 אזייגער נ. מ.

חברים! ס'האנדעלט זיך וועגען זעהר וויכטיגע אקטועלע פראגען וואס האבען א וויכטיגע בעדייטונג פאר די קעלצער ציוניסטען.

די ציוניסטישע ארג. אין קעלץ.

פון קרייז פאלעסטינא — אמט אין קיעלץ.

זונטאג און מאנטאג דעם 7—6 סעפטעמבער ה. ח. קומט פאר אין לאקאל פון „מזרחי" מארק 15 № די קוואליפיקאציע-ר קאנטראל פון דער סערטיפיקאטען - פערטיילונג מיט'ן אנטייל פון בעפאלמעכטיגטען קאנטראלערער פון צענטראלען ארץ-ישראל-אמט אין ווארשא ה' ביר.

די אלע וועלכע האבען זיך פערעגיסטרירט אויף צו בעקומען סערטיפיקאטען פון דער שטאדט קעלץ און אין דער אומגעגענד דארפען זיך אומבעדינגט שטעלען צו דער קאנטראלע אין די אויבענדערמאנטע 2 טעג.

דער קרייז—פאלעסטינא-אמט אין קיעלץ.

פון קרן קימת לישראל

מיטוואך דעם 9 / 2 1925 איז פארגעקומען א בלימעל פערקויף לטובת קק"ל די הכנסה איז געווען 360,16 אויסגעצייכענט און בעקומען דעם קאנקורס האבען די פריילינס ש. געפנער און פ. רוטמאן.

די שטימונג פאר'ן קק"ל אין אונזער שטאדט איז געווען א גוטע.

די איין—און—איינציגע בעשטעטיגטע דורכ'ן מיניסטעריום פאר קולטור און קונסט

מוזיק שולע אין ראדאם, זגאדנא № 8. אונטער דער לייטונג פון פ. גיססער

מאכט בעקאנט, דאס די עגזאמענס אין דאס פערשרייבען זיך פון נייע שילער פון די קלאסען פון: פידעל, פארטעפיאן, וויאלאנטשעל א. א. האבען זיך אנגעהויבען דעם, 25 שעפטעמבער? שערפיען און דויערען ווייטער יעדען טאג פון 10—2 און 4—6

די שילער נעמען אנטהייל אין: שול—ארקעסטער, קאמעראל—מוזיק, טעאריע און סאלפעזש—אומזיסט.

דער פראגראם איז שטרענג איינהייטליך לויט'ן ווארשאווער רעגירונגס קאנסערוואטאריום.

די צייגנישען פון דער שולע זענען גילטיג אין אלע העכערע מוזיק-שולען

די לעקציעס קומט פאר א גאנצען טאג. ——— ביי דער שולע איז פארהאן א ספעציעלע קלאס פאר אנפאנגער.

CHORZY! Dbajcie o swoje zdrowie! Słynne w całym świecie
Zioła z gór harcu d'ra Lauera

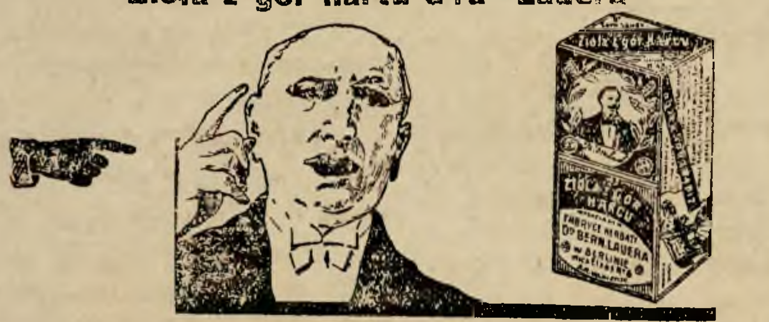

קראנקע, היט אייער געזונד!

די אין דער גאנצער וועלט בעריהמטע

ד"ר ליאווערס הארץ-געבירג-קרייטעכצער

ווערען רעקאמענדירט פון די בערימטע דאקטוירים און פראפעסארען פון בערלינער אוניווערזיטעט, ווי ד"ר לידען, ד"ר האכפלייסער, ד"ר מארטין און פיל אנדערע אנגעזעענע מעדיקער, וועלכע האבען פעסטגעשטעלט, אז די קרייטעכצער זענען דאס מיטעל צו דערהאלטען דאס געזונד. מיליאנען מענשען האבען זיך שוין געהיילט מיט ליאווערס הארץ-געבירג קרייטעכצער אויף פערשידענע קראנקהייטען ווי קאפ-שמערצען, אויסערליכע פריטצעס, מאגען-ליידענדע, העמארידען, רעומאטיזם, ארטערעטיזם און גאל-שטיינער. דאס מיטעל וועקט דעם אפעטיט און העלפט מיט פערדייען, איז פראקטיש און ערפאלגרייך ביי נייגונגען צו עצירות, ביי אנזאמלונגען פון דער גאל און ביי שווערען אורין-גיי. דאס דאזיגע מיטעל האט נאך קיינמאל נישט פערפיהרט. דאקטאר ליאווערס הארץ-געבירג-קרייטעכצער איז בעשאנקען געווארען מיט גאלדענע מעדאל אויף אלע מעדיצינישע אויסשטעלונגען, אין פאריז בערלין, לאנדאן, ווין טריעסט און פיל אנדערע שטעט.

טויזענדער דאנק-בריוו האט ער בעקומען פון אלע עקען וועלט פון אויסגעהיילטע.

פרייז פון א האלב שעכטעל 1.50 זל., א גאנץ שעכטעל 2.50 זל.

צו בעקומען אין אלע אפטייקען און אפטייק-סקלאדען.

פארשטעהער פאר דער פוילישער רעפובליק.

Józef Grosman, Warszawa Chmielna 49

היט איי פאר פאלסיפיקאטען און נאכגעמאכטע עטיקעטען. אויף די אמת'ע געפינט זיך דער רעגיסטראציע-נומער פון געזונדהייטס-מיניסטעריום נומ. 48

צו דער חתונה פון אונזער ליבען חבר **יחיאל פלאצקי** מיט פרל' **רחל מאלצמאן** ווינשען מיר טזל טוב.

שיינדיל, דוד, זכריה, שמעלקי ראזענבלאט, חנה, גאלדשטיין, שאול רובין

צו דער חתונה פון אונזער ליבען פריינד, **יחיאל פלאצקי** מיט פרל' **רחל מאלצמאן** ווינשען מיר א בליהענדע צוקונפט.

פרידמאן מרדכי, קלעפפיש יצחק שאפיר דוד.

מיר גראטולירען אונזער פרוידינע **רחל מאלצמאן** צו איהר חתונה מיט **יחיאל פלאצקי**, וועלכע איז פארגעקומען פרייטאג דעם 28/3 ווינשען מיר זיי אין זייער נייעם לעבענס-וועג גליק און צופרידענהייט

פרוידינעס מרים רעכטמאן, באשקע גרינשפאן

צו דער האכצייט פון פרל' **מאניע פעלדמאן** מיט ה' **מאוריצי קאלינסקי** ווינשען מיר אז גליק און אמת'ע צופרידענהייט זאלען זיין די אייביגע בעגלייטער אין אייער נייעם לעבענס וועג.

חנה און אברהם ווייגארט.

צו דער חתונה פון מיין ליבע שוועסטערין טאכטער **מאניע פעלדמאן** מיט ה' **משה קאלינסקי** אין פאריז ווינשען מיר גליק און צופרידענהייט, זאל בעלויכטען ווערן זייער נייער לעבענס-וועג.

פאמיליע אלי' גלאזמאן

Z intencji zaślubin p. **Mani Feldman** z Radomia z p. **Maurycym Kalińskim** z Warszawy życzymy, aby gwiazda szczęścia świeciła im zawsze i wszędzie.

Tatuś i siostry.

לשמוע אל הרנה ואל התפלה!

אזוי ווי יעדעס יאהר אויך היינט ארדען מיר איין **א בית-התפלה** אויף די קומענדע ימים-נוראים אין אונזער „שול-לאקאל" **לובלינער 21** רוג-ספארנע מיט די בעסטע חזנים אויך זעהר בעקוועמע פלעצער. פלעצער צום ראוונען קען מען שוין דינגן אין דער זעלבער שולע.

בכגשי כבוד **א. גוטמאן מ. זייאנץ.**

לשמוע אל הרנה ואל התפלה

דאס מנין „אחיאזר" מעלדעט, דאס ווי אין די לעצטע יארן וועט אין לאקאל פון האנט. קלוב וואל 59 געדאווענט ווערען אין די ימים נוראים מיטן אנטייל פון בעוויטצען בעל תפלה ה' יוסף פושעמ-סלאוו.

דינגען פלעצער קען מען שוין יעדען טאג פון 8 ביז 10 אווענד אין לאקאל פון קלוב.

אכטונג „ט א ז" עלטערן!
וואס האבען קינדער אין די חדרים

שבת דעם 5-טען 7 מיט 30 אווענד (פינקטליך) קומט פאר אין זאל פון האנדווערקער-קלוב וואלאווא 59 א זעהר וויכטיגע עלטערן פערזאמלונג איבער פראגען פון שול-היגיענע אין די ראדאמער חדרים.

אללע ווערען געבעטען צו קומען פינקטליך.

מיט אכטונג

געז. „ט א ז"

שלעכט פערדייאונג,

עצירות

שטרענגט אן דעם גייסט און קערפער. — פון אפטייקער

Richard Brandt

Szwajcarskie PIGUŁKI

אנערקענט שוין פון 50 יאהר אין דער גאנצער וועלט אלס

דורכרייניגונג'ס-מיטעל

ווירקט גינסטיג און ערפאלגרייך—צו בעקומען אין אלע אפטייקן ערלויבט דורכן אמט פאר עפענטליכע געזונד. פון 5/8 נומ. 1362/24

KINO „PANI"

Kielce Sienkiewicza 17

Dziś i Dni następnych. BENEFIS największego tragikomika świata

Buster Keatona

w filmie opiewającym Historję Miłości

p. t. **TRZY WIEKI**

Farsa w 8 aktach.

Rzecz dzieje się współcześnie, w czasach rzymskich i w epoce Kamiennej. Surowość człowieka przedhistorycznego, przepych i wielkość Rzymu oraz wyrafinowana wytworność współczesnego życia, genjalnie zilustrowane w tym filmie przez znanego komika **Buster Keatona.**

Dla młodzieży dozwolony.

Redaktor i Wydawca CH. M. Herc — Odbito we własnej drukarni „radomer Kielcer Leben" Radom, Szwarlikowska № 20